

» MLADI V KORAK S ČASOM«

GRČIJA

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORJI:
KLEMEN FAJS, 9. B
ALJAŽ JESENKO, 9. B
ANŽE KRAJNC, 9. B

MENTORICA:
STANISLAVA VULEVIČ

ŠMARJE PRI JELŠAH, MAJ 2006

ZAHVALA

Raziskovalno delo je zelo zahtevno in obsežno. Mladi raziskovalci raziskujemo s pomočjo in pod vodstvom odraslih, in se tudi na ta način pripravljamo za delo v srednjih šolah. Uspešno smo ustvarili našo spletno stran, pri ustvarjanju le-te nam je pomagal gospod Mitja Šket, za kar se mu iskreno zahvaljujemo. Nalogo je bilo potrebno temeljito pregledati in računalniško obdelati, za kar se zahvaljujemo gospodu Marjanu Hostniku.

Za delo smo potrebovali ogromno literature, ki sta nam jo z veseljem pomagali zbrati naši prijazni knjižničarki gospe Tanja Jurjec in Lidija Šket.

Pri obsežnem in zahtevnem delu, kot je raziskovanje, se nam mladim včasih zgodi, da nam zmanjka volje, moči in potrebujemo za nadaljevanje dela mnogo podpore. Vse to smo mi v veliki meri dobili doma od staršev, v šoli pa od mentorice Stanislave Vulevič. Tako staršem, kot tudi njej, se ob tej priložnosti iskreno zahvaljujemo.

KAZALO

I UVOD	6
II METODE DE LA	6
III GEOGRAFSKA LEGA IN NOVEJŠA ZGODOVINA	7
3. 1 Naravne razmere in gospodarstvo	8
3. 2 Prebivalstvo	8
3. 3 Politična ureditev	9
3. 4 Atene	9
3. 5 Rastlinstvo	10
IV STARA GRČIJA	11
4. 1 Nastanek	11
4. 2 Kreta	11
4. 2. 1 Trgovanje na Kreti	12
4. 3 Razvoj celinske Grčije	12
4. 3. 1 Pisarji v Stari Grčiji	13
4. 3. 2 Moč kraljev	13
4. 3. 3 Svet mrtvih	14
4. 4 Ahajci, osvajalci daljnih dežel	15
4. 4. 1 Zasedba Azijske obale in otokov	15
4. 4. 2 Grška bronasta doba	15
4. 4. 3 Trojanske vojne	17
4. 4. 4 Odiseja in Iliada	17
4. 4. 5 Zevs in Hera	18
4. 4. 6 Vsemogočne boginje	19
4. 4. 7 Vse palače se združijo	20
V ARHAIKA	21
5. 1 Arhaika	21
5. 2 Atene in Šparta	21
5. 3 Razvoj Aten	22
5. 3. 1 Gradnja v Atenah	23
5. 3. 2 Pojav Demosa	24
5. 3. 3 Umetnost ob koncu temne dobe	24
5. 3. 4 Razvoj matematike	25
5. 3. 5 Vera v politiki	25
5. 3. 6 Vodilne osebnosti arhaike	26
5. 3. 7 Grki se vračajo na morje	26
5. 3. 8 Grške kolonije	27
VI KULTURA	28
6. 1 Kulturni dosežki	28
6. 2 Grško Črno morje	28
6. 3 Ustanovitev Marseillesa	29
6. 4 Kolonizacija	29

VII DEMOKRACIJA IN VOJNE	31
7. 1 Prva demokracija in vojne s Perziji	31
7. 2 Povod za peloponeške vojne	31
7. 3 Grčija se zaslužni	31
7. 4 Problemi v Atenah	32
7. 5 Aristokracija v Šparti	32
7. 6 Atene po zmagi nad Perziji	33
VIII ŽIVLJENJE STARIH GRKOV	34
8. 1 Grške stavbe	34
8. 2 Pohištvo in posoda	34
8. 3 Higiena in oblačenje	35
8. 4 Lasje in kozmetika	35
8. 5 Moška oblačila	36
8. 6 Ženska oblačila	36
8. 7 Nakit	37
8. 8 Pokrivala in obuvala	37
8. 9 Jedi in obredi	38
8. 10 Ribe in meso	38
8. 11 Pojedine in družabne večerje	39
IX OLIMPIJSKE IGRE	40
9. 1 Začetki olimpijskih iger	40
9. 2 Igre v čast bogov	40
9. 3 Nagrade na olimpijskih igrah	41
9. 4 Tekmovalci in discipline	41
9. 5 Ženske in olimpijske igre	42
9. 6 Zaton in vzhod Olimpijskega sonca	43
X DRUŽINA	45
10. 1 Nastanek družine	45
10. 2 Poroka	45
10. 3 Ločitev	46
10. 4 Potomstvo	47
10. 5 Imena in posvojitve	48
10. 5. 1 Vzgoja bodočih meščanov	48
10. 5. 2 Doma in v šoli	49
10. 5. 3 Branje in pisanje	50
10. 5. 4 Učenje glasbe	50
10. 5. 5 Atletika	51
10. 5. 6 Špartanska vzgoja	52
XI DELO IN ZABAVA	53
11. 1 Delo in zabava	53
11. 2 Sužnji	54
11. 3 Poljedelstvo	55
11. 4 Trgovanje in ročno delo	55
11. 5 Prosti čas	57

XII ZNANOST IN MEDICINA	59
12. 1 Znanstveniki in medicinski dosežki	59
12. 2 Hipokratova medicina	59
12. 3 Epidauros in zdravniki	60
XIII GRŠKA MITOLOGIJA	61
13. 1 Grški bogovi	61
13. 2 Pošasti	65
13. 3 Prerokovanje	66
13. 4 Krinke in prevare	67
13. 4. 1 Delfi in Pitija	67
13. 4. 2 Tajna služba	67
XIV ANKETNI VPRAŠALNIK	68
XV ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	76
XVI ZAKLJUČEK	77
XVII LITERATURA	78

I UVOD

Že od nekdaj nas je zanimalo življenje starih ljudstev, še posebej Grkov, ker smo od njih marsikaj prevzeli in se marsičesa naučili.

Še posebej zanimivo pa je bilo za nas leto 2005, saj so bile v Grčiji, v Atenah, ponovno OLIMPIJSKE IGRE. Torej igre so se vrnile tja, kjer so se tudi začele.

II METODE DELA

Delo smo razdelili na dva dela. S pomočjo literature in drugih virov smo zbrali ogromno podatkov in slikovnega materiala.

Velik del pa predstavlja tudi anketiranje učencev in obdelava ankete. S pomočjo ankete smo prišli do zanimivih spoznanj. Ugotovili smo namreč, da je samo nekaj naših učencev bolje seznanjenih z življenjem in delom v stari Grčiji.

III GEOGRAFSKA LEGA IN NOVEJŠA ZGODOVINA

Grčija je zibelka ene najstarejših evropskih civilizacij. Neodvisna je od leta 1832, ko se je osvobodila turške nadvlade. Njena površina je 131.957 km². Ima 10 940 000 prebivalcev, Približno 3 milj. jih živi, v glavnem mestu, v Atenah. Grčija ima zelo razvejano kopno in ima izjemno razčlenjeno obalo, ki meri več kot 4000 km. Država zaseda skrajni južni del Balkanskega polotoka in se v loku vije vzdolž severnega in vzhodnega dela Egejskega morja. Na severu ima kopensko mejo z Albanijo, Makedonijo, Bolgarijo, in Turčijo. Korintski in Saronski zaliv na skrajnem jugu skoraj povsem razdvajata polotok Peloponez od preostale celinske Grčije. Grčija je gorata država. Največje gorovje se imenuje Pindos. Gorovja so geološko mlada, kar se kaže tudi v pogostih potresih. Večina Grčije ima sredozemsko podnebje z blagimi deževnimi zimami, ko se povprečno dnevna temperature redko spusti pod 10 °C, ter suhimi in vročimi poletji. Občutek vročine delno blažijo blagi sezonski vetrovi, ki jim v teh krajih pravijo maltemia. V gozdovih severne Grčije živijo divje mačke, jeleni ter manjše število rjavih medvedov, risov in divjih svinj. Na jugu lahko naletimo na šakale in divje koze. Večina Grčije, zlasti pa mokrišča v zahodnem delu države, pozimi obiskujejo jate ptic selivk.

Slika 1: Zemljevid antične Grčije

3. 1 Naravne razmere in gospodarstvo

Država je večinoma gorata. Najvišji vrh je Olimp (2911m). Nadaljevanje Dinarskega gorovja je Helenidsko gorovje, ki seka Grčijo od severa proti jugu. Polotok Peloponez ter otoka Kreta in Rodos sta nadaljevanji tega pogorja. Kotline v Makedoniji in Tesaliji so najrodovitnejša obdelovalna območja . Morje se na polotoku Peloponez globoko zajeda v notranjost države, tudi obala na severu države je bogato razčlenjena. Pred zahodno obalo ležijo Jonski otoki, pred vzhodno in jugovzhodno obalo pa Egejski otoki. Podnebje je sredozemsko. Višinska lega in smer vetra prinašata na sever in severovzhod tudi celinske vplive . Obdelovalne površine pokrivajo le četrtno površja, večino izkoriščajo za pašnike. Delež kmetijstva v domačem proizvodu pa je z 12 % bruto domačega proizvoda zelo visok. V delno umetno namakanih kotlinah, na obalnih območjih in v dolinah pridelujejo: pšenico, koruzo, ječmen, krmne rastline, riž, zelenjavo, agrume, vino, tobak, bombaž in olive. V živinoreji prevladujejo ovce in koze. Tradicionalna panoga je tudi ribolov. Država ima nekaj rudnega bogastva, poleg boksita in železove rude tudi druge rude (mdr. nikelj, baker, krom, magnezij, rjavi premog, šoto). Kopljejo tudi marmor, v severnem Egejskem morju pa so odkrili nahajališča nafte, ki pa si jih lasti tudi Turčija. Pomembni sta živilska in tekstilna industrija, prav tako kovinskopredelovalna industrija, tradicionalna veja je ladjedelništvo. Pomembna vira deviz med storitvenimi dejavnostmi sta trgovska mornarica in turizem. Najpomembnejše izvozno blago so kmetijski pridelki, tekstilni pridelki, predelana živila, predivo, čevlji, tobak in surovine. Največja trgovska partnerica so, poleg evropskih držav, ZDA. Sodelovanje v načrtovalni ekonomski in monetarni uniji je bilo sredi devetdesetih let za Grčijo nedosegljivo, in sicer zaradi visoke zadolženosti države, visoke inflacije in visokega novega zadolževanja. Grčija se je EMU pridružila že leta 2001.

3. 2 Prebivalstvo

Grki so indoevropsko ljudstvo, ki se je izoblikovalo že v 2. tisočletju pr.n.š. in predstavljajo 95 % prebivalstva. Preostali prebivalci so etnične manjšine : Turki, Makedonci, Bolgari in Albanci, ki pa sestavljajo le majhno skupino. V državi živi več kot 4 % tujcev , večinoma iz evropskih držav. Uradno so priznane le verske manjšine, to so turško govoreči muslimani in muslimanski Bolgari (Pomaki), pa tudi 20 000 Atinganov, potomcev krčanskih heretikov, ki

so bili izgnani iz Male Azije in so prestopili v islam. Tudi Romi so statistično del te skupine. Pretežna večina prebivalcev sodi h grški pravoslavni cerkvi (98%), preostala 2 % so muslimani.

Novo grščina spada k družini indoevropskih jezikov in jo govorijo od 15. stoletja, je neposreden nadaljnji razvoj starogrškega jezika. Knjižni jezik se razlikuje od govorjenega ljudskega jezika. Obstaja še veliko narečij, med njimi tudi nekatera, ki jih od starega veka govorijo v južno italijanskih pokrajinah.

3. 3 Politična ureditev

Po ustavi iz leta 1975 je Grčija parlamentarna republika. Državo vodi predsednik, ki ga za 5 let izvoli parlament. Ustavne spremembe 1986. leta so okrnile njegove pristojnosti. Je vrhovni poveljnik oboroženih sil in imenuje ministrskega predsednika, na njegov predlog pa tudi preostale ministre. Izvršna oblast je odvisna od zaupnice parlamenta, ta sestoji iz 200 do 300 poslancev, izvoljenih za 4 leta. Zakone, ki jih sprejme parlament, mora potrditi predsednik, njegov veto pa lahko parlament preglasuje z absolutno večino vseh poslancev. Najpomembnejše so na novo ustanovljene stranke. Po 1974. letu sta najmočnejši levo usmerjeno Panhelsko socialistično gibanje (Pasok) in Nova demokracija, ki velja za konservativno liberalsko ljudsko stranko. Straki se od demokratizacije naprej menjavata na oblasti in obvladujeta strankarsko prizorišče. Pomembne so še Komunistična partija, koalicija leve in napredka in Demokratično socialno gibanje.

3. 4 Atene

Prestolnica leži na obrobju obalne ravnine, ki jo prekinja vrsta gričev , med njimi Lakabet, Akropola in Aeropag. Zgodovina mnogih mestnih četrti se začneja šele v tridesetih letih, ko so Atene po vojni za neodvisnost izbrali za prestolnico grškega kraljestva, zaradi česar so morali zgraditi ali obnoviti številne stavbe. To sodobno mesto pa je vedno ponosno na svojo Agorá (trg in tržnica), kjer je pred 2400 leti Sokrat učil filozofijo in gledališče na prostem, kjer so v začetku 5. stoletja pr.n.š. igrali tragedije in komedije.

3. 5 Rastlinstvo

Tudi rastlinstvo je značilno mediteransko. Do 500 m nad morjem bujno uspevajo pomaranče, oljke in trta. Povsod po deželi rastejo ciprese, oljke in zelišča. V severni in osrednji Grčiji rastejo od 700 do 1200 m visoko listavci, nad to mejo prevladujejo smrekovi in macesnovi gozdovi, še višje pa visokogorski pašniki. V daljnih časih so Grčijo prekrivali bogati gozdovi hrasta, kostanja, breze, platane in raznih vrst iglavcev. Toda že v antiki so začeli gozdove korenito izsekavati, bodisi, ker so potrebovali les za gradnjo ladij, bodisi za kurjavo. Danes že tako krhko ekološko ravnovesje še bolj ogrožajo črede, ki puščajo za sabo pravo opustošenje, sekanje dreves in zlasti požari. Škoda je pogosto nepopravljiva. Nezavarovano prst odnaša veter in izpira dež, globoka erozija, ki sledi, pa pušča za seboj gole skale in povsem izsušena pobočja. Deželo so sicer začeli pogozdovati, vendar v manjši meri, kot sekajo drevesa. Človekovo poseganje v naravo je sčasoma popolnoma spremenilo prvotno grško pokrajino in podnebje, ki je bilo pogoj za razvoj drugačnega rastlinstva, predvsem sredozemske makije, odporne proti vročini.

IV STARA GRČIJA

4. 1 Nastanek

Prvi Grki so v Grčijo prišli okoli leta 2000 pr. n. š. iz Azije. Prve Grke, ki so osvojili Grčijo, so krstili za Jonce. Osvojitev Grčije je povzročila veliko zmedo in razkroj. Palače so se razsule, v grobovih ni bilo več posmrtnih ostankov. Indoevropska religija je bolj skrbela za odnose med ljudmi in bogovi, ter ljudmi med seboj, namesto, da bi skrbela za blagor skupnosti. Zato se je Grčija šele nekaj stoletij pozneje znebila barbarstva. Posledice selitev pa so sprva prizanesle samo Kreti.

4. 2 Kreta

Na Kreti so zrasle palače okrog leta 2000 pr. n. š. ,pojavi se hkrati z monarhijami, ter so povzročale rast prebivalstva in večjo proizvodnjo. Ko so bile okrog leta 1700 pr. n. š. porušene (verjetno zaradi orjaških valov oz. potresov ob izbruhu vulkana), so zgradili nove. Pa vendar so Krečani v 15. st. pr. n. š. podlegli vdorom Grkov in potresom. Nekaj stoletji je bil otok pod oblastjo vladarja v Knosu- najpomembnejšem kraju na otoku- Minosu. Kot naslednica malih monarhij je tako zrasla razčlenjena kraljevina, katere monarh ni bil le kralj temveč tudi bog. Grki v svojih mitih omenjajo tudi srečanja Minosa z vladarjem bogov. Palača je bila poleg domovanja Minosa tudi središče, kamor so se stekali izdelki in pridelki gospodarstva. Despot je nabiral velike zaloge v svojih skladiščih, imel je tudi umetniške delavnice. Vse skupaj je spreminjalo palačo v svetišče. Temelji so bili kraljeva vsemogočnost, nadzor nad proizvodnjo in trgovino ter izkoriščanje delavcev. Imeli so zelo zapletene zapiske, ki so jim dajali resnično oporo- birokracijo.

Slika 2: Palača kralja Minosa

4. 2. 1 Trgovanje na Kreti

Palača na Kreti je bila odprta in brez utrd, zato se je tako nenadoma zrušila. Kralji, ki so se zanašali na svoja ladjevja, so čez vso Egejsko morje razprli talasokracijo. V Grčijo so Krečani izvažali vrče in nakit, prav tako pa tudi v Egipt in Azijo, tam pa so dobili rudo. Kralje so imenovali Minoa. Iz omrežja trgovskih povezav je zrasel imperializem, ki je bil še posebej izrazit na Kikladih in Peloponezu, kjer so našli tablice popisane z Kretsko pisavo. Palače niso bile namenjene le za bivanje. Bile so pravi labirint svetlobe (celo na najmanjšem dvorišču je bilo podnevi vedno svetlo), freske pa so le poudarjale njihovo milino (npr: Parižanka). Takšen svet barv najdemo na otoku Santorini (Tera), kjer so na freskah upodobljene zelo nenavadne stvari, od opic do boksarjev, vse skupaj pa močno spominja na kult Velike matere, ki je bil v Kretskem panteonu najpomembnejši.

Slika 3: Ploščica s Kretsko pisavo

4. 3 Razvoj celinske Grčije

Celinska Grčija se je razvijala popolnoma drugače. Podredili so si domačine, grščina se je pojavila že na najstarejših tablicah. Nato so ustanovili kmečke skupnosti, ki so se lepo razvijale, predvsem zaradi Krečanov, ki so z njimi veliko trgovali in bili v dobrih medsebojnih odnosih.

Najbolj opažene so bile tako imenovane kiklopske palače, ki so bile močno utrjene, in, kot že ime pove, velike. Prva je zrasla v 17. st. pr. n. š. v Mikenah, ter so jo dograjevali do začetka bronaste dobe. Glavna osebnost tako imenovanega Mikenskega obdobja je bil kralj Miken, ki je bil najmočnejši med vsemi, ki so si razdelili južno Grčijo. Kretski vpliv se je kazal

predvsem v keramiki in obdelavi kovin. Zidove krasijo freske s temo lova, preprirov, vojn in bitk, predvsem iz Grške mitologije.

4. 3. 1 Pisarji v Stari Grčiji.

Enako kot na Kreti, so bili tudi tu pisarji, vendar te tablice ne vsebujejo verske, mitološke, epske ali zgodovinske zgodbe, kot tiste v Mezopotamiji ali Ugaritu. V njih so napisani le popisi, računi in inventarji. Kljub temu niso nepomembne. V Pilosu so namreč našli bogato arhivsko zbirko. Kralj je na njih prikazan kot despot in božanstvo, vendar tudi vodi celo državo. V pomoč mu je vodja ljudstva, ter veliko drugih dostojanstvenikov, ki so vodilni ljudje njegove monarhije.

Tablice govorijo tudi o obdelovanju zemlje. Kralju je pripadala apanaža, bogovom posvečena zemlja, dohodki od nje pa duhovnikom. Nekaj posestev je bilo tudi zasebnih, pretežni del pa je vseeno pripadal srenji. Občasno jo je kralj delil družinskim glavarjem, ki so bili v delitveni skupnosti demosu. Oblika pisave se ni spremenila več stoletij, zato je Grčija dolgo ostala pri zlogovni pisavi. Pisarstvo je koristilo tudi vladarju, saj je z njim varoval svoj primat. Pisni sistem je bil osnova gospodarstva in zato v močno pomoč despotu pri izkoriščanju ljudstva.

Slika 4: Tablica iz Pilosa, popisana z B linearno Grško pisavo.

4. 3. 2 Moč kraljev

V Mikenah je Perseus postavil obzidje. Prvo palačo, katere sledi so opazne še danes, so v 14. st. pr. n. š. obdali z obzidjem ter v njej naredili slaven monumentalni vhod (Levja vrata). Palača je stala sredi obzidanega prostora in je imela tri dele. Dva hodnika, ter večji prostor imenovan megaron, ki ga je na sredini razsvetljevala svetlobnica s štirimi stebriči. Podobno

palačo so našli tudi v Tirinisu, ki je imela le obzidan prostor in je bila mišljena kot zatočišče ljudem in živini ob nevarnosti. V Tirinisu so izkopali dva megarona drugega ob drugem. V Pilosu pa krasi veliko dvorano freska, ki prikazuje mladega boga glasbe.

Slika 5: Znamenita Levja vrata

4. 3. 3 Svet mrtvih

Svet mrtvih je bil povezan s svetom živih. Pogrebni obredi so postajali, predvsem vladarjevi, vedno slovesnejši. Grobove košaraste oblike in obložene s kamnitimi ploščami, so začeli nadomeščati grobovi v obliki jaška, ki so imeli nagrobnik z vklesanim reliefom. Na mikenski akropoli sta dva bogato opremljena kroga grobov. Kasnejši so celični grobovi, vklesani v skalo in kupolni grobovi, med katerimi je najlepša Atrejeva zakladnica. Grobovi so hranili veliko zakladov. Najslavnejši in najveličastnejši je pravo orlovsko gnezdo v Mikenah. Po mitu naj bi se v njem dogodila vsa mogoča grozodejstva. Nasprotje teh, so kretske umetnine izkopane v palačah in grobovih. Značilni so predvsem za Ahajce, ki so bili zelo razgledani in napredni.

Slika 6: Zlate maske iz Miken naj bi ohranile poteze mrtvecev.

4. 4 Ahajci, osvajalci daljnih dežel

Faraoni so dobro poznali vladarje sredozemskih otokov, saj so z njimi menjavali dragotine. Zlate maske naj bi nastajale pod egipčanskim vplivom. V besedilih Hetitov je omenjena dežela Ahajcev, ki bi lahko bila Peloponez ali kakšna obala Male Azije, bližnja Ahaja. Ahajci je beseda neznanega izvora in naj bi pomenila ob zatonu Helade. Značilno je, da je imel kralj Hetitov kralja Ahajcev za sebi enakega.

4. 4. 1 Zasedba Azijske obale in otokov

Ahajska moč je sprva zajela otoke pomembne za stik z ostalim svetom, ki so bili pod Kretino oblastjo. Ko so Ahajci osvojili Kreto, se je Mikenski vpliv tako okrepil, da so Mikene prevzele skrb za povezavo med Kreto in grškimi mesti. O mikenski Kreti vemo le malo, saj arhivi, pisani v Knosu ne govorijo o usodi otoka. Otok se je razvijal po svoje. Ahajskega vpliva skoraj ni bilo, njegov zahodni del, ki se je dotlej razvijal počasneje, pa je začel dohitevati vzhodnega. To je bila vojaška zasedba, kar verjetno velja tudi za posege na obali Anatolije, kjer sta Milet in Kolofon postala Ahajski naselbini. Tudi na Feničanski obali je bilo več mikenskih postaj. Naselbine so verjetno rasle z dovoljenjem vzhodnjakov, saj bi ti kolonialiste drugače potisnili nazaj. Verjetno so v tem videli nekaj, kar bo obogatilo obe strani.

Slika 7: Egipčanski vpliv se je kazal tudi v umetnosti.

4. 4. 2 Grška bronasta doba.

Ahajski imperializem je bil bolj trgovski kot vojaški. Raziskali so skoraj ves znani svet, uvedli pomorske linije, ter trgovali tudi z barbari vse do mezopotamskih Hetitov. Mikensko

keramiko najdemo tudi v Libiji in vzhodni Italiji, največ pa na Siciliji, Sardiniji, v južni in srednji Italiji. Najdišče je tudi v Firencah. Značilno je tudi, da se na tablicah, ki so popisane z linearni pisavo B pojavlja ime otoka Elbe. Grki so se zagotovo izkrcavali na Sardiniji in v Tarentskem zalivu, mogoče pa so pluli celo do galskih in iberskih obal, saj so v Španiji našli kar nekaj imitacij grške lončevine. O Nordijskih deželah še ni zanesljive sledi, vendar je zagotovo, da so trgovali v Trakiji in preko obeh ožin. Plovba daleč naokoli je omogočala kraljem menjavo dragotin, ki so jim zagotavljale prestiž in jim pomagale ohranjati ugled pred ljudstvom. Trgovali so z živili in rudami. Iskani sta bili kovini kositer in bron. Po njiju so Grki morali na vzhod ali v Italijo. Grki so opevali svoje mitološke junake, ki so bili zaslužni za odkrivanje novih dežel: Jazona, Perseja, Belerofona itd. Heraklu je njegov bratranec, mikenski kralj naložil celo vrsto del: najprej na Peloponezu, zadnja pa so ga popeljala na sredo oceana, na otok Eritio, kjer je moral dobiti goveda tritelesnega Gerioneja, pa še v Afriko, kjer so ga čakala zlata jabolka. Iz vsega tega je pozneje nastala saga o raziskovalcu in ustanovitelju mest. Miti pripovedujejo tudi o Minosovih dogodkih na Siciliji, kjer so ga kraljeve hčere utopile pri kopeli. V vseh pripovedih imajo veliko vlogo potovanje, ljubezen, pogum, nevarnost in smrt, ki prihodnjim rodovom v veselje opisujejo vznemirljive Ahajske dogodivščine.

Slika 8: Prizor iz boja Heraklesa z trojnim Gerionejem.

4. 4. 3 Trojanske vojne

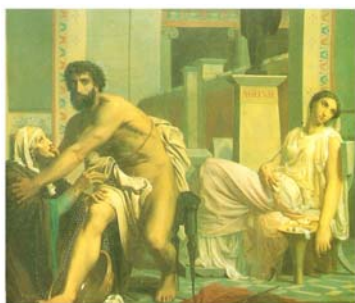
Takšna pripoved je tudi pripoved o trojanski vojni, na katero ohranjajo spomin Homerjeve epopeje. Spopad se je zgodil tudi v resnici, vendar so Grki v svoje zgodbe vpletli veliko drugega, ne samo resnice. Da je prišlo do vojne med obalama Egejskega morja; dokazujejo zgodovinski ostanki, ki nakazujejo na veliko razdejanje. Helena je bila verjetno izmišljena, kot dodatek zgodbi o vojakih, vendar je bila v središču zgodbe, ki govori o mukah in ljubezni. Brez teh sestavin bi Homer težko sestavil zanimivo zgodbo, tako pa že na začetku pritegne s svojim zapletom. Ni pa zagotovo poznan odgovor na vprašanje, kaj je bilo gonilo odprave, ki je Ahajce kar deset let zadrževala pred trojanskim obzidjem. Najverjetneje to, da je bila Troja zaradi lege nadvse privlačna, pa tudi zelo bogata, saj je trgovala z Anatolijo in sredozemskimi pristanišči. Zato naj bi bil napad na Trojo le velika roparska akcija. Zveza med ahajskimi vladarji je bila nastala na podlagi ogromnega načrta za zavzetje takrat zelo bogatega mesta. Ahajci so velikokrat stopili skupaj, zato se jim je naklep tudi posrečil. Ne brez težav a vendarle. Bili so resnični gospodarji morja, saj so se lahko v miru borili pred vrati Hetitov, ne da bi jih kdo doma napadel.

Slika 9: Hoplitski oklep iz dendre.

4. 4. 4 Odiseja in Iliada

Odiseja in Iliada sta neločljivi, čeprav sta bili spesnjeni v različnih povezavah. Med vrnitvijo so morali ahajski voditelji premagovati različne težave. Velika želja po ropanju jih je zelo oddaljila od njihove domovine, toda niti v njej niso doživeli lepega sprejema. Junak Odiseus je doživljal brodolome in ljubezni z nevarnimi čarovnicami. Šele po desetih letih se je vrnil na Itako in pobil vse snubce svoje žene.

Slika 10: Odiseusa prepozna stara dojlja.

4. 4. 5 Zevs in Hera

Zevs in Hera sta par, ki v Homerjevem epu vlada bogovom, vendar so že na tablicah pričevanja o podobnem Panteonu. Panteon s tablic je podoben tudi Panteonu mest. Omenjeni so vsi glavni bogovi razen Apolona, Lete in Afrodite, Pozejdon pa je omenjen celo večkrat kot Zevs. Ko so Grki prišli v Grčijo, so s seboj prinesli tudi verstvo., v katerem si Panteon delijo predstavniki vojaške moči, suverenosti ter produkcije. To verstvo se je zaletelo v verstva staroselcev, ki so verovali predvsem v božanstva plodnosti, rodovitnosti in večnega življenja. Če odmislimo razne boginje matere, boginje device in mlade bogove, zagledamo pravi sredozemski Panteon. Takšna sestava je zasluga predvsem Krete, dedinje verovanj iz neolitika, ki so se nabrala okoli virov življenjskih sil. Značilna je odrešitev, kar pomeni zlitje s kretskimi misteriji. Je pojmovana kot bivanje duš umrlih v podzemlju, torej na Elizejskih poljanah. Grki so prevzeli to verovanje in prepustili oblast nad drugim svetom kraljem Minosu, Radamantisu in Eaku, ker so se odlikovali po svoji modrosti. Veliko idolov predstavlja mater Zemljo, ki jo spremljata hči boginja in otrok božanstva. Vladarji tega časa počivajo v čudovitih grobnicah in se ponašajo z nazivom heroj. Ta beseda pomeni oblastnika, ki še po svoji smrti varuje podanike, če je le čaščen, kar mu ohranja moč v večnosti.

Slika 11: Tetis roti neomajnega Zevsa

Slika 12: Zevs in Hera, ki gospodujeta panteonu.

4. 4. 6 Vsemogočne boginje

Ahajsko verovanje pravi, da so boginje povsod, so življenjska in rešilna sila na tem in na onem planetu. Zevs in Hera imata več pomenov. Zevs se na tablicah pojavlja z Grkinjo Divijo, včasih pa z Hero, ki je imenovana gospa, ki pomeni ženski spol heroja. Zevsov in Herin zakon je bil najtrdnejši temelj Panteona. Ravno ubranega zakona zaradi pričkanja, ki jima ga pripisuje mit, pa tudi, ker je Zevs indoevropskega izvora, Hera pa Sredozemka, nista imela. Miti ga prikazujejo kot plešočega mladeniča, ki želi priklicati najgloblje sile sveta. Med njima s Hero so bila čudna razmerja, saj mu naj bi bila le ta sestra, mati, ljubica in žena. Vse to pa je razumljivo, saj bi si drugačno rešitev za osebo, ki je vrhovno božanstvo, otrok z ogroženo prihodnostjo in plemenit bog v ravno pravih letih, težko zamislili

Slika 13: Boginja plodnosti najdena v Siriji.

4. 4. 7 Vse palače se zrušijo.

Svet palač, ki je dajal močan vtis velike a na videz neurejene moči, se je okrog leta 1200 pr. n. š. iznenada sesul. Zrušil se je Pilos z velikim, a neutrjenim obzidjem, sledile pa so mu vse druge palače na Kreti in celini. Podrle so se tudi kraljevske palače, izginile so pisava in višje oblike umetnosti, vrnil pa so se povprečne skupnosti, brez širših obzorij. Nihče ne ve, zakaj.

Slika 14: Rekonstrukcija porušene palače.

V ARHAIKA

5. 1 Arhaika

Propad palač je pahnil Grke v kaos in barbarstvo. Najbrž gre iskati vzrok v selitvi Dorcev, ti so prej živeli na severu Grčije. Nenadoma pa so se nasilno prilastili mikenskih kraljestev. Njihov premik ni bil edini. V Anatoliji so severnjaška ljudstva razrušila hetitski imperij. Enako se je dogajalo na obeh straneh Egejskega morja. Drhal je porušila vse na kar je naletela. Padla so mikenska kraljestva in hetitski imperij. Grki zavojujejo tudi obalo Male Azije. Podobni premiki so bili tudi v Arhipelagu in na večjih otokih ob azijski obali. Zadnji priseljenci, Dorci, so odhajali na morja in širili z Grki poseljene dežele na območja primerna za menjavo z vzhodom. Ni pa bilo vse tako lepo. V spopadih je padlo pol prebivalstva. Preživeli so se zbrali okoli vojskovodij iz časa migracijskih vojn. Ti niso bili pravi kralji, temveč le plemenski vladarji. Ko se je migracija začela ustaljevati, so si le-ti prilastili najboljšo zemljo. Razvoj je bil v teh štirih stoletjih velik. Skupnost se je strnila okrog kralja, ki si je podredil ljudsko skupščino. V desetem in devetem stoletju pr. n. š. so si Grčijo delile majhne Homerske kraljevine. Oblast teh grških skupnosti je bila šibka, toda strnili so se okoli svojih kraljev in aristokratov.

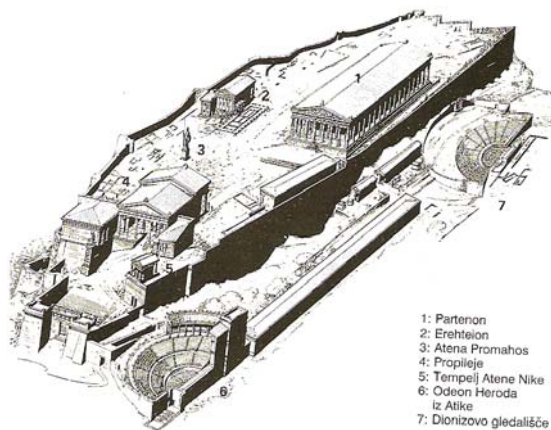

Slika 15: Geometrično dovršena amfora iz Arhaike.

5. 2 Atene in Šparta

V arhaični dobi, ki je najmanj znana v grški zgodovini, so zaradi bojev med plemeni in nevarnimi pirati dvignjena mesta obzidali. Najslavnejša je atenska akropola. Legenda pripoveduje, da je Tezej združil atiške vasi v eno samo skupnost, katere središče so bile Atene. To je bilo rojstvo Polisa. Atiko je še vedno naseljevalo veliko kmečkega prebivalstva, ki je bilo razpršeno po deželi. Ob verskih slavljih, volitvah v skupščino ali ob sklepu dobrega

posla, so se ljudje iz cele Atike zbrali v Atenah. Zasebna prebivališča so bila skromna in so že kmalu izginila iz Akropol. Česar niso porabili za gradnjo ladjevja in vojsko, so namenili v civilne stavbe. Skupnost je tako lahko uživala blaginjo, saj so vse, kar se je steklo v državne blagajne, namenili za družbeno koristne dobrine in storitve. Šparta je nastala podobno kot Atene, vendar so tudi akropoli najbližja naselja živela ločeno brez mestne ureditve. V teh naseljih so živeli Špartanci. V drugih predelih pa so živeli sužnji in brezpravni porioiki. Druga grška mesta so posnemala Atene, v nekaterih predelih Grčije pa sploh ni bilo mogoče ustanoviti polisov. Edino zvezo so predstavljale federacije majhnih vasi. Delovale so kot države, toda njihova notranja ureditev je bila veliko bolj primitivna in zaprta.

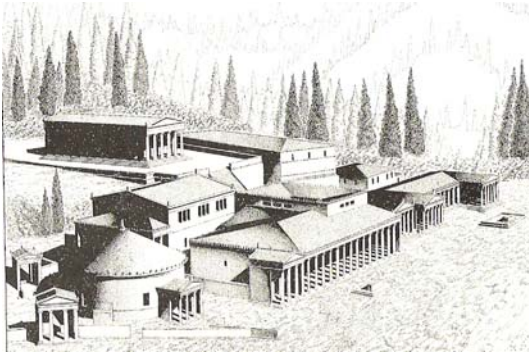
Slika 16: Načrt atenske akropole.

5. 3 Razvoj Aten

Atene so rasle zelo neurejeno. V mestu so bile ozke ulice in skromne hiše. Obstajale so tudi bogatejše četrti z večjimi hišami. V obrtniških četrtih je živelo čedalje več ljudi v malih tesnih hišah. Tem četrtim je ekonomski razvoj še poslabšal ekonomske razmere. Zaradi milega podnebja v Atenah, so večino dneva preživljali zunaj hiše. Zaradi demokracije se nihče ni čutil dolžnega izkazovati vidno spoštovanje do mestnih uradnikov. Platon je tožil, da imajo celo osli demokratične pravice.

Ko se je znočilo, so ceste postale nevarne. Že, če si bil ognjen v preprosto ogrinjalo, si tvegalo, da te napadejo. Akropola je tako še močneje izstopala. Periklej je sijajno obnovil

templje, ki so jih porušili Perzijci. Toda Atene niso bila samo Akropola in ljudske četrti, njeno pravo srce je bila Agora.

Slika 17: Rekonstrukcija Atenske Agore, po pričevanju zgodovinarja Pausanisa.

5. 3. 1 Gradnja v Atenah

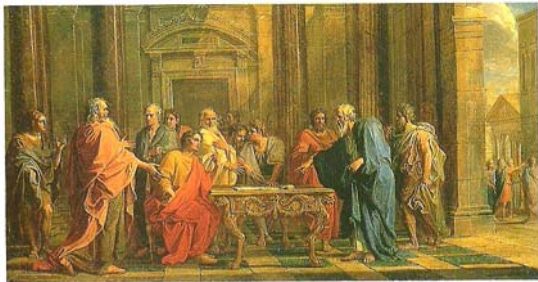
V atenskih hišah, ni bilo tekoče vode in le nekaj jih je imelo lasten vodnjak. Po vodo so hodili k skupnim vodnjakom, ki pa jih ni bilo veliko. Še težje je bilo najti prostor, kjer so odlagali odpadke, zato so do 4. stoletja pr. n. š., ko so zgradili kanalizacijo, vse skupaj odplakovali kar po odprtem jašku, ki je tekkel sredi ceste. Ker je bilo dežja malo, je ob pomanjkanju higiene prihajalo do težav. Odlično so uredili pirejsko пристanišče. To je zahteval trgovski razvoj Aten. Pirej je z Atenami povezovalo obzidje. Dve 6 km dolgi obzidji sta ščitili široko cesto in povezovali mesto in pristanišče v ena samo močno trdnjavo. V času Temistoklove vladavine so utrdili in razširili tudi atensko obzidje in z njim obdali večji del mesta. Merilo je okoli 6 km.

Slika 18: Čevljarska delavnica, na sredini pa ženska izbira material.

5. 3. 2 Pojav Demosa

Zaradi prevlade plemstva nad Demosom, so v mestih nastajale krize. Potreba po vojski je bila, zaradi kopičenja bogastva v mestih, vedno večja. Ko vitezi niso mogli več zagotavljati obrambe, so iz vrst najsposobnejših kmetov ustanovili težko oborožene pehote. Kmalu je prišlo do agrarne krize. Mali kmetje niso mogli preživeti od zemlje, ki so jo dedovanja vedno bolj manjšala. Zato so se morali zadolževati, ko pa dolga niso mogli vrniti, so morali dati zemljo, če jih že niso prodali za sužnje. Revni so se zatekli po pomoč k zakonodajalcem. V Atenah je Solon odpisal vse dolgove. Vse več pravic je bilo priznanih Demosu. Dobili so delno moč odločanja na sodiščih. Na koncu 6. stoletja pr. n. š. je Kleistenes začrtal okvir demokracije. Razvoj je potekal različno, ker so v nekaterih pokrajinah sestavljali večji del prebivalstva podložniki. V Šparti so bili heloti na voljo vsakemu državljanu. Le dorske pokrajine so poznale podložnike, izvirajoče iz avtohtonega prebivalstva.

Slika 19: Slika prikazuje razpravo, ki se je končala s Solonovo reformo.

5. 3. 3 Umetnost ob koncu temne dobe

Grki so izdelali pisavo, izpeljano iz feničanske. Grška pamet je še enkrat izpopolnila tuj izum. Feničansko samo soglasniško pisavo, so pretvorili v samo in soglasniško abecedo. Ta pisava je bila dostopna vsem. Rodila se je civilizacija popisanega kamna. Ustno izročilo aedov je zamenjala zapisana literatura. Hesiodos, ki je bil Homerjev sodobnik, je svojega vzornika presegel z nenehno težnjo k racionalnosti. Ustvaril je red v življenju bogov ter beocijskih kmetov. Njegovo delo je bilo namenjeno vsem, ki so hoteli spoznati svoje mesto v vesolju. Nekoliko kasneje je doživela razcvet liričnost. Izražala je najbolj obsežne občutke, pela o porokah, smrti, ljubezni. Samfo, ki vodi veselo gručo mladih deklet in jih poučuje o umetnosti, je simbol dovršene osebne lirike. Solon je igral vlogo modrijana v preprih. Rodila

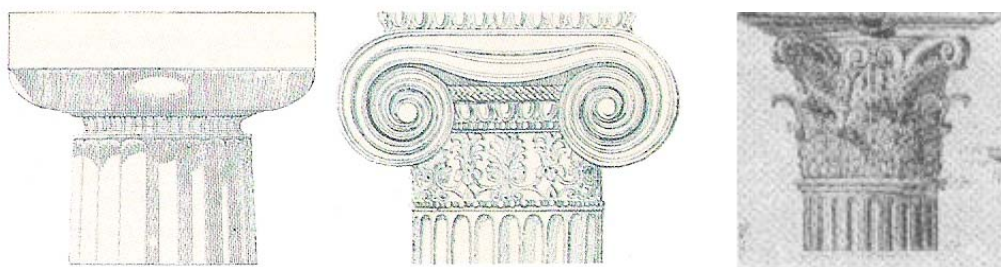
se je nova zvrst: tragedija. Prikazuje tegobe junakov in sili Demos k razmišljanju. Pozneje se je pojavila še komedija, ki je bila namenjena zabavi, ter prav tako razmišljanju Demosa.

5. 3. 4 Razvoj matematike

Filozofi matematiki izvirajo iz Male Azije in zahoda. Gibanje se je začelo ob koncu 7. stoletja pr. n. š. v Joniji s Talesom. Modri, kakor so jim sprva rekli, so bili misleci iz šole v Miletu. Ti so zidali temelje racionalne matematike. Čeprav so se tudi motili, so se hitro oddaljili od mitoloških razlag različnih pojavov. Nanje so vplivale vzhodnjaške špekulacije, vendar so jih pozneje močno preseгли. Ko je Pitagoras prišel iz Azije, je ustanovil šolo v južni Italiji, v kateri sta močno napredovali matematika in politika. Kljub vsemu pa se ni povsem odrekel verskemu načinu življenja.

5. 3. 5 Vera v politiki

Vera je imela močno vlogo pri razvoju vsega. Celo aristokrati so prirejali obrede v čast herojem. Demos je bil za ohranitev starih obredov v čast boginji plodnosti in rodnosti. Tem zahtevam je bilo sčasoma ustrezno, zlasti pri Tiranih, ki so tako skrbeli za svoj ugled pri Demosu. Verske zgradbe so doživele velik razcvet, predvsem dvorane v katerih so se zbirali in sklepali sprave. To se je dogajalo še zlasti pri Olimpiji in Delfih. Poznamo tri vrste gradnje verskih objektov. dorskega, jonskega in korintskega. Da bi bili templji dostojno okrašeni, so si kiparji izmišljali okraske na stebrih, vratih, strehi...

Slika 20: Dorski(levo), jonski(sredina) in korintski(desno) steber.

5. 3. 6 Vodilne osebnosti arhaike

Arhaiko so zaznamovali zakonodajalci in tirani., ki so obvladovali politično življenje, pesniki kakršen je bil kmet Hesiodos. Poeti so bili zmeraj na tesnem z denarjem. Filozofi, ki so proslavili šoli v Miletu in Krotonu, kjer jih je učil Pitagoras, izjemna in vznemirljiva osebnost. To je bil čas nadarjenih ljudi, ki so znali ustvarjati, ne da bi se zapletali v spore z helensko preteklostjo.

Slika 21: Prikazana je Kore, ženska boginja plodnosti.

5. 3. 7 Grki se vračajo na morje

Okrog 8. stoletja pr. n št. so kikladski Grki naselili kraj Almina ob izlivu Oronta. Svoje izdelke so izvažali celo v Mezopotamijo. Sicer pa Almina ni edina ležala na Kilikijski obali. Te naselbine so bile trgovske baze in ne zasedeno ozemlje. Kralji so jim dali potrdilo za obratovanje, saj so tudi sami dobili deleže od dobička. Drugi pomorščaki so se podajali v osrednji del Sredozemskega morja. Trgovali so z Barbari z Zahoda, katerih kulturna raven je bila dovolj visoka, da je omogočala menjavo, ter s tem imeli velike dobičke. To obdobje je trajalo vsaj eno generacijo. Prve trgovine pa so se začele ustanavljati sredi 7. stoletja pr. n. š. V Grčiji je žito slabo uspevalo, saj je svet hribovit. Dobrega stavbnega lesa ni bilo, zemlja pa je imela zelo malo rud. Izvažati je bilo mogoče le olje, vino in izdelke spretnih obrtnikov. K razmahu trgovine je pripomoglo večanje števila prebivalstva. Ker je bilo delovne sile vedno več, je prišlo do izseljevanja v barbarske države, včasih pa so celo izgnali del ljudi iz mesta. Korintčan Arhias, je denimo ustanovil Sirakuze. Prebivalci Tere niso hoteli v Libijo, a jih je tja pregnala Apolonova kazen. Ta prebeg se jim je na koncu izplačal, saj je njihovo mesto kmalu zacvetelo. Odpravo je vedno vodil ustanovitelj, ki je moral najprej iztrgati zemljo iz

rok domačinov in jo nato dati Grkom. Najprej so z žrebom razdelili zemljo, nato pa spravili bogove v zasilni tempelj na Akropoli.

Slika 22: Hči barbarskega poglavarja prosi Grka za roko.

5. 3. 8 Grške kolonije

To niti niso bile kolonije. Koloni so ustanavljali neodvisna mesta, ki so bila z metropolo povezana na verskem področju. Potrebe gospodarstva so zahtevale povezavo v omrežje. Milet je tako gospodoval jonskim kolonijam v Črnem morju, Sirakuze pa kolonijam na jadranski obali. Barbari so uničevali naselja kolonov, vendar so padle kolone nadomestili nove. Treba je razlikovati dve obdobji: poljedelsko in trgovsko. Vendar to ne drži povsem, saj so nekje pridelali toliko žita, da so ga izvažali v Grčijo. Ko se je Herakles vračal čez Italijo in Sicilijo je ogradil ceste, ustanavljal mesta in postavljaj hiše. Bil je predhodnik trgovcev in kolonov. Dorci so kolonizirali Megaro , Hiblejo in Sirakuze, Ahajci so se ustalili v Tarentskem zalivu. Eden izmed razlogov priseljevanja na zahod je bila bogatejša zemlja. Imela je več rude in je dajala veliko žita, zato je bila mogoča tudi menjava.

Slika 23: Na sliki grška gostija.

VI KULTURA

6. 1 Grški kulturni dosežki

Književnost se je povzpela visoko s Stesihorom iz Himere., največjim pisateljem arhaike. Na svetih krajih so nenehno rasla svetišča. Na Siciliji so nastajale velikanske terase s templji, kakor nekoč v Mali Aziji. Najbolj so častili sile življenja., ki so jih običajno častili v obliki misterijev v templjih. Največji dosežki helenstva so nastali na zahodnem delu Italije. Ta novi svet je živel razsipno, kot le kaj. To je bil svet povzpetnikov, ki se je predajal vsemu, kar so Grki imenovali mehkužnost, razvrat. Toda ne bi bilo prav, da bi jih zaničevali, saj se je južna Italija zaradi njih upravičeno imenovala Velika Grčija.

Slika 24: Ploščad templjev v Agrigentu s svojim draguljem, templjem Konkordije, je dar bogovom Sicilije.

6. 2 Grško Črno morje

Na Črnem morju so se mesta razvijala počasneje zaradi vdorov barbarov. Megara in Milet sta se pulila za najprikladnejše kraje z najlažjim dostopom na morje. V Pontu so si jonska mesta in Milet lastila monopol in edina izjema je bila Herakleja, ki jo je ustanovila Megara. Veliko ljudi se je naselilo ob ustju velikih rek, kjer so imeli dobro izhodišče za plovbo v notranjost. Na obrobjih Kavkaza so tri postojanke skrbele za povezavo s Kolhido, ki je imela veliko rudnih bogastev. Balkan je imel izhodišča na obali Ponta, pa tudi na jadranski obali. Zlato so dobivali iz Sibirije, ribe ter pšenico pa od Skitov. Svet na vzhodu je bil bolj neurejen a je kljub temu imel prevladujočo vlogo v gospodarstvu.

Slika 25: Boginja Kibebe, zaradi katere je izgubil glavo Skit Anaharsis.

6. 3 Ustanovitev Marseillesa

Marseille je bil živahno pristanišče, predvsem za rudnine prihajajoče s Kasiteritskega otočja. Njegov vpliv se je raztezal po celi sredozemski obali. Ustanavljali so podkolonije, da je bilo z Zahodnimi deželami lažje sodelovanje. Španski Emporion je stal na izredni točki, kamor so se stekali vsi proizvodi Iberskega polotoka.

Slika 26: Iberska princesa z razkošnim nakitom uteleša srečanje obeh kultur.

6. 4 Kolonizacija

Fokijskemu Marseillesu sta sledili dve afriški mesti, ki sta si s povezovanjem globoko v celino zagotovili sužnje, zlato in druge luksuzne predmete. Kolonizacija je bila le načrt za povezavo metropol z barbari: postale so emporia. Nekakšna metafora teh emporijev je grobnica keltske princese, izkopana v Franciji. Počiva z veličastnim diademom iz zlata na glavi in ob njej je čudovit primer Grške arhaične posode. Najzanimivejše pa je, da se v tej grobnici keltski voz za potovanje v večnost družijo z grškimi izdelki in to v obdobju naj globljega barbarstva.

Slika 27: Bronasta posoda, najdena v grobu keltske princese.

VII DEMOKRACIJA IN VOJNE

7. 1 Prva demokracija in vojne s Perzijci.

Leta 490 pr. n. š. je Darej poslal armado, ki pa se je pri Maratonu pod močnim odporom Atencev zlomila. Tako so se začele perzijske vojne. Darej se je za napad odločil, ker so svobodni Grki dajali slab vzgled svojim azijskim bratom, ki so bili vključeni v njegovo posest. Tako so se mu Azijci začeli upirati. Pri svojem uspehu je računal na velikost svoje vojske. Vendar pa ni bil pripravljen na močan upor Atencev. Po Maratonu mu je naslednji pohod preprečila smrt, zato ga je izvedel njegov sin Kserkses. Na začetku mu je šlo dobro, saj je zmagal pri Termopilah in v Atenah. Potem pa so se Atenci pobrali, ter združeni z drugimi Grki v pomorski bitki pri Salamini popolnoma uničili perzijsko mornarico. Kserkesova vojska je bila drugič poražena na Platajah, od koder so Perzijci napodili nazaj domov. Šele čez 30 let je bil podpisan prvi sporazum imenovan Kalijev mir.

7. 2 Povod za Peloponeške vojne.

Atene so po zmagi proti Perzijcem prevzele vodstvo med Grškimi mesti. Nastala je Delska zveza, imenovana po otoku Delosu. Atene so svojo vodilno vlogo izkoristile, ter mesta, ki so bila najprej povezana v prostovoljno konfederacijo, zasušnjila. Delsko zvezo je zamenjal Atenski imperij, v katerem so bili ostali Grki sicer svobodni, vendar so jih Atenci zelo izkoriščali. Atenam so se prva uprla bogata in cvetoča mesta. Tako so si majhni incidenti kar vrstili, dokler se ni leta 446 pr. n. š. s Šparto sklenil mir. Tako je bilo do leta 431 pr. n. š. vse mirno, naenkrat pa je izbruhnila Peloponeška vojna, v kateri so se Atene borile proti Megari, Korintu, ter pozneje tudi Šparti. Po desetih letih so se spopadi umirili in obe strani sta podpisali premirje, ki je Atencem vrnilo vse pravice. Leta 415 pr. n. š. pa so Atenci storili napako in na Sicilijo poslali ladjevje, ki je bilo v vojni pred Sirakuzami uničeno. Atene so se devet let upirale, ko pa se jim je uprl ves imperij, so se morale predati in jim izročiti ladjevje ter porušiti utrdbe.

7. 3 Grčija se zasušnji.

Konec grške državljanske vojne je prinesel lakoto, revščino in sramoto za poraženke. Šparta, ki je imela od zmage največji dobiček, je vse zapravila za uničenje mest, poleg tega pa je

podpisala s Perzijo mir, ki pa je bil zanjo precej slabši, kot tisti iz leta 449 pr. n. š. Vendar pa Šparta ni dolgo vladala, saj so gospodarsko oslabei. Tebanci in Atene so se začeli pobirati. V tem času so se Tebe, prej manjše mesto pod vodstvom Epaminonda, močno razvile. Tebanci so

bili najpomembnejši devet let, kar se je končalo z bitko pri Mantineji. Njihov vodja je v tej bitki podlegel hudim ranam. Makedonskemu kralju Filipu so se morale predati tudi Atene.

7. 4 Problemi v Atenah

V 6. st. pr. n. š. je Solon ustanovil svet ter sodišča. V 5. st. pr. n. š. je Periklej uvedel še zadnje reforme ustanov, še posebej mistoforijo-nagrado za opravljanje javnih služb. Zaradi tega so lahko prevzeli službo tudi revnejši državljani. Plačo so začeli dobivati mornarji, delavci in vojaki. Periklej je dal izvajati javna dela, uvedel še več praznikov itd. Najpomembnejša je bila ljudska skupščina, ki so jo izžrebali. Nadzorovali so vse dogajanje v državi, imenovali so višje uradnike. Zelo težko je bilo pridobiti državljanstvo, nekateri pa te možnosti sploh niso imeli. Atenska demokracija je bila najnaprednejša v vsej Heladi. Skupščino so vodili strategji, ki so bili voditelji ljudstva. Če je bil strateg zvit, ter dober retorik, je lahko s sladkimi besedami prepričal skupščino v svoje odločitve. Po Periklejevi tridesetletni vladavini Grčija ni imela več tako modrega svetovalca, kot je bil on. Po Peloponeških vojnah je v Atenah zavladovala zmeda. Celu Sokratu so sodili in ga na koncu obsodili na smrt. Kazen si je zaslužil zaradi kvarjenja mladine.

7. 5 Aristokracija v Šparti

V Šparti se je ljudstvo delilo na državljane in helote. Heloti so bili številni sloj, ki je delal za državljane. Da bi si zagotovili obrambo pred heloti, so bili državljani hkrati tudi vojaki. Tretja skupina si bili perioiki, ki si bili svobodni, vendar pa niso imeli državljanskih pravic. Značilnost Šparte so bili deli državne zemlje razdeljeni prebivalcem z državljanskimi pravicami. Tudi tu so se pojavili veleposestniki, ki so imeli v svoji lasti več kot drugi. Potem pa se je sredi 5. stoletja pr. n. š. zgodil upor proti bogatim. Mesto je tako ponudilo vsem enake pogoje. V 5. stoletju pr. n. š. so se nižji sloji uprli bogatinom, vendar je bil upor zadušeni. Kljub temu pa so v začetku 4. st. pr. n. š. uveljavili nove zakone, ki so dopuščali jemanje hipoteke na zemljo. To je bil začetek konca Špartine ureditve.

7. 6 Atene po zmagi nad Perzijci

Začelo se je zelo ustvarjalno obdobje, ki je trajalo vse do Peloponeških vojn. Čeprav so bile Atene premagane, njihova umetnost ni zamrla. Koraks in Teisias sta bila tako prepričljiva govornika, da sta znala prepričati vsakogar. Retorika se je povsem razcvetele ob koncu 5. in 4. st. pr. n. š. Dobri retoriki so za denar sestavljali zagovore obtožencem. Zelo znamenit je bil Demostenes, ki je Atene branil pred nevarnostjo Filipa 2.

VIII ŽIVLJENJE STARIH GRKOV

8. 1 Grške stavbe

Obstajalo je več tipov hiš, pa čeprav so bile vse bolj skromne. Revnejše so bila vklesane v skalo ali prislunjene ob skalno steno. Če je hiša imela nadstropje, so imeli zanj posebne stopnice, da bi ga dali v najem, če bi bilo to potrebno. Konstrukcije so bile narejene iz lesa, nežgane opeke ali proda. Bile so naslonjene ena na drugo, vmesne stene pa so bile zelo tanke. Če nekdo ni plačal najemnine, je lastnik lahko zaprl vodnjak, odkril streho. Okna niso imela stekel in so se zapirala z temnimi opaži. V hiši ni bilo kuhinje, saj so kuhali na odprtem. Premožne družine so imele velike hiše, v katerih so stanovali hišni sužnji. Večina bogatašev je živela zunaj mesta, kjer so imeli posestva. Iz arheoloških izkopavanj na severu Balkanskega polotoka vemo, da je v 5. st. pr. n. š. obstajal tip hiše namenjen višjim družbenim slojem.

Slika 28: Rekonstrukcija Atiške hiše iz 4. st. pr. n. š.

8. 2 Pohištvo in posoda

Stene so pobelili z apnom, z mozaiki in preprogami pa so opremili le bolj svečane sobe. Pozneje se je razširil razkošni slog. V revnih hišah je bilo malo pohištva, pa še to je bilo brez vrednosti. V bogatih hišah so si opremili stanovanje po svojih finančnih zmožnostih. Za namizno posodo niso nikoli uporabljali cenjenih materialov. Veliko hrane so shranjevali v glinenih vrčih, nekaj pa tudi v amforah, vrčih z dvema ročajema. Za namizno posodo so uporabljali krožnike, skodelice in kozarce, pa tudi oinoke. V njih so prinesli pijačo na mizo, postregli pa so jo v kiliksu in kantarosu.

Slika 29: Na levi amfora, na desni oinoke, v katerem so servirali pijačo; zgoraj kupa kiliks; spodaj pa krater za mešanje vode in vina

8. 3 Higiena in oblačenje

Grki so se zelo zavzemali za osebno higieno. Mali Špartanci so se v Evrotasu kopali celo pozimi. Že v arhaiki so se kopali pod javnimi fontanami. Na višku klasične dobe so vpeljali v navado sobo s kopeljo. Kadi so ročno polnili z majhnimi posodicami. Javna kopališča, značilna za Atene, so bila last zasebnikov. Na izbiro so bile parne in vodne kopeli, ki so jih polnili sužnji. Javna kopališča so bila tudi kraj srečanj in razgovorov za moške (vstop so imele le kartuzianke).

Slika 30: Kopalna kad iz Sirakuz.

8. 4 Lasje in kozmetika

Špartanski otroci so bili popolnoma obriti, odrasli pa so nosili dolge lase. V Atenah so imeli obrite glave samo sužnji, ostali prebivalci so imeli kratko pristrižene lase. Lase so darovali bogovom. Brade so imeli dolge koničasto ali okroglo zašiljene. Ženske so si lase spenjale v fige ali pa povezovali s trakovi. Običajno so si jih barvale svetlo ali temno. Grške ženske so

imele rade kozmetiko. Pri ličenju so jim pomagale sužnje. Na voljo so imele več vrst krem, parfumov ter ličil. Bogatejše so se vsak dan depilirale in opravljale pedikuro. V javnosti je bilo ličenje statusni simbol, ki je ločil svobodne ženske od suženj.

Slika 31: Ženska si umiva lase. Pri tem ji pomagajo sužnje.

8. 5 Moška oblačila

Oblačila so bila pretežno iz lanu in volne. Sužnji so nosili zelo preproste tunike. Svobodnjaki so kot spodnje oblačilo nosili kiton, ki je bil dolg ali kratek. Čezenj so ogrnili himation, pravokotno volнено ogrinjalo brez zaponk. Atenci so uporabljali tudi clamys, kratek plašč iz tesalske noše, ki so ga najraje uporabljali konjeniki.

8. 6 Ženska oblačila

Ženske so nosile peplos iz ohlapnega pravokotnega blaga, spetega na ramenih z mini zaponkami, ponekod prepasanega s pasom. Najpreprostejše so se oblačile mlade Špartanke, ki so nosile kratek in ne šivan peplos. Bolj ohlapne peplose so lahko za vratom nagubale in jih spremenile v kapuco.

8. 7 Nakit

Možje niso nosili nakita, imeli so le pečatne prstane. V nasprotju z njimi so ženske nosile diademe, verižice, ogrlice ter uhane. Zelo priljubljene so bile pahljače, ki so bile podobne japonskim, ter sončniki, ki so bili podobni današnjim dežnikom.

Slika 32: Dve ženski s pahljačama.

8. 8 Pokrivala in obuvala

Sužnji in kmetje so nosili volnene čepice, meščani pa so si nadeli petasos, stožičast klobuk s širokimi kraji ali pa koničasto kapo brez krajev, toda s ščitnikom. Prvi je bil iz klobučevini podobnega težkega ogrodja, drugi pa iz usnja. Včasih so si ženske kot dodatek nadele žensko različico petasosa. Grki so lahko izbirali med več modeli obuval. Najbolj razširjeni so bili sandali iz usnjenege, lesenega ali konopljinoga podplata, ter s trakovi privezani za nogo. Pozimi so uporabljali čevlje, ki so jim segali do pete ali sredine meč. Pet niso poznali, so pa ženske uporabljale vložek, da so bile videti višje.

Slika 33: Ženska med pomerjanjem sandalov.

8. 9 Jedi in obedi

Grki niso jedli veliko, pa tudi raznolikih jedi niso poznali. Za zajtrk so jedli kruh namočen v vino in včasih tudi kakšno figo. Opoldne so pojedli kaj lažjega, zato ne čudi, da je bila večerja najobilnejši obrok. Žito je bilo osnovno živilo, zato so ga bili Grki, ki imajo slabo zemljo, prisiljeni uvažati. Pekli so koruzni kruh pa tudi ječmenove pogače. Med stročnicami sta prevladovala bob in leča, oljke in grozdje pa tudi fige so bili najcenejši sadeži. V času trgatve je bilo veliko grozdja, vendar ga v mestih niso imeli.

Slika 34: Mladenič med bruhanjem. To kaže, da je bil najverjetneje na zabavi.

8. 10 Ribe in meso

Glavna vira prehrane sta bila sir in ribe. Velik del prebivalstva je užival sardine, pa tudi druge morske sadeže. Svinjina je bila najcenejša, vendar so Atenci uživali meso le ob praznikih. Na deželi so jedli več mesa, saj so imeli možnost lova. Najbolj dovršene sladice so bile domače. Poznamo nekaj receptov npr. za črno juho in kykeon, ki so ga uporabljali kot obredno pijačo. Pili so ga tudi kmetje. Običajno so pili vodo, mleko, mešanico vode in medu, ter razredčeno vino.

Slika 35: Mladenič med lovljenjem rib.

8. 11 Pojedine in družabne večerje

V Šparti so se moške vedno zbirali v zaprtih skupinah, da pojedjo najpomembnejši obrok – večerjo. Vsak je prispeval svoj delež jedil. Udeležba pri družabnih večerjah je bila za meščana obvezna. Premožnejši so prirejali pojedine, na katere povabili svoje prijatelje. Te večerje so se imenovali Simpozije. Bili so povod za nastanek nove literarne zvrsti. Na simpozijih so se zbirali samo moški. Najprej so pojedli hrano, nato pa se je začel simpozij, kar pomeni skupno popivanje. V tej fazi so predstavili svoje goste, ter se prepustili zabavi. Simpozij je imel določena pravila. V veži hiše so sužnji ovenčali vse goste, ter jim umili noge. Na ležišča so jim prinesli posode z vodo, v katerih so si lahko umili roke. Skrb za higieno je bila zelo pomembna, saj pri jedi niso uporabljali jedilnega pribora. Simpozij se je začel z darovanjem Dionizu. Gostitelji so tekmovali, kdo bo pripravil boljše pogostitev, z boljše pijačo, in raznoliko hrano.

Slika 36: Udeleženec boža zajca. Zajca so velikokrat podarili mladeničem v znamenje ljubezni.

IX OLIMPIJSKE IGRE

9. 1 Začetki olimpijskih iger

Začetki Olimpijskih iger segajo v 15.st. pr. n. š. Bile so del verskega praznovanja, tako kot veliko drugih obredov, s katerimi so izkazovali čast bogovom. Obstajala so štiri različna tekmovanja, ki so se medsebojno izmenjevala. To so bile tako imenovane panhelenske igre, ki so bile za tekmovalce iz vseh grških pokrajin in kolonij. To so bile pitijske, nemerejske, istmijske in olimpijske igre.

Slika 37: Panatenska amfora

9. 2 Igre v čast bogov

Igre so se odvijale v svetiščih-stadionih, npr: Pitijske igre so se odvijale v Delfih, v čast Apolonu, saj so Grki mislili, da je tam središče sveta. V 5 st.pr. n. š. so zgradili stadion v Delfih, ki je imel 7000 sedežev in je stal na pobočju griča iznad velikega Apolonovega svetišča. Istmijske igre so se odvijale v Korintu, v čast Pozejdonu. Zevsu pa so posvetili kar dvojne, nemejske in olimpijske igre. Na olimpijskih igrah je imel Zevs svoj lastni tempelj, v katerem naj bi stal trinajst metrov visok Zevsov kip iz zlata in slonove kosti. Ob koncu 4 st.pr. n. š. so kip odpeljali v Carigrajsko palačo, kjer ga je pozneje uničil požar.

Slika 38: Stadion v Delfih

9. 3 Nagrade na olimpijskih igrah

Na panatenskih igrah so dobili amforo polno najboljšega olja, ki je bila poslikana s prizori iz tekmovalčeve panoge. Atletika in vojna sta bili tesno povezani. Tekmovanje v športu je ohranjalo pripravljenost na vojaške spopade. Na panhelenskih igrah so zmagovalci prejeli različne rastline. Najprestižnejša med njimi je bil venec oljčnih listov iz Olimpije, natančneje s svetega drevesa. Na začetku so bili športniki amaterji, pozneje pa so začeli dobivati denarne nagrade za zmago.

Slika 39: Prikaz nagrad na igrah.

9. 4 Tekmovalci in discipline

Met diska je bil ena izmed petih disciplin peteroboja. Ostale so bile še tek, skok v daljino ter met kopja in rokoborba. Poleg peteroboja so bili na igrah še boks, tekmovanje z bojnimi vozovi in konjske dirke. Grški kipar Miron na primer je uprizoril metalca kopja.

Slika 40: Primer grškega vaznega slikarstva.

9. 5 Ženske in olimpijske igre.

Na olimpijskih igrah ženske niso smele ne nastopati ne opazovati dogajanja. V vsem času Olimpijskih iger se praktično niso prikazale iz hiše.

Slika 41: Pet krogov. Vsak predstavlja svojo celin in so oznaka modernih Olimpijskih iger.

ČRNI KROG- AFRIKA

ZELENI KROG- EVROPA

RUMENI KROG- AZIJA

RDEČI KROG- AMERIKA

MODRI KROG- AVSTRALIJA IN OCEANIJA

Slika 42: Olimpijska bakla je simbol miru(v času OI).

9. 6 Zaton in vzpon olimpijskega sonca

Z rimsko nadvlado nad Grčijo so igre sčasoma izgubile svoj pomen. Ko je krščanstvo postalo uradna vera v rimskem cesarstvu, so na olimpijske igre začeli gledati kot na »poganski« obred, ki je ogrožal prevlado krščanstva, in leta **393** jih je **rimski cesar Teodozij** prepovedal, s čimer je zaključil tisočletje antičnih olimpijskih iger. Z odlokom cesarja Teodozija leta 393, olimpijske igre niso dokončno zamrle. Že v 17. stoletju je v Angliji potekal športni festival, imenovan po olimpijskih igrah. V stoletjih, ki so sledila, je bilo v Franciji in Grčiji organiziranih še več podobnih dogodkov, vsem pa je bilo skupno, da so bili krajevnega, ne pa mednarodnega značaja. Zanimanje za oživitev olimpijskih iger je naraslo, ko so nemški arheologi sredi 19. stoletja odkrili ruševine antične Olimpije. Nekako v istem času je francoski baron **Pierre de Coubertin** razmišljal o vzrokih za francoski poraz v **francosko-pruski vojni** (1870-1871), in prišel do sklepa, da je treba izboljšati telesno pripravljenost francoskih vojakov. Coubertin si je igre zamislil kot način zблиževanja narodov, na katerem bi se mladeniči in mladenke pomerili v športnih disciplinah, namesto da se spopadajo v vojni. Oživitev olimpijskih iger je po njegovem izpolnjevala oba zastavljena cilja.

Na kongresu, organiziranem med **16. in 23. junijem 1894** na **pariški univerzi Sorbona**, je svoje zamisli predstavil mednarodni javnosti. Zadnji dan kongresa je bilo sklenjeno, da se prve olimpijske igre moderne dobe organizirajo leta 1896 v Atenah, v domovini antičnih olimpijskih iger. Ustanovili so tudi **Mednarodni olimpijski komite**, na čelo katerega je bil izvoljen Grk **Demetrius Vikelas**, in mu poverili organizacijo iger.

Prve olimpijske igre moderne dobe so doživele uspeh. Čeprav je tekmovalo vsega 250 tekmovalcev, je bil to tedaj vendarle največji mednarodni športni dogodek vseh časov. Grška javnost in oblast sta bili navdušeni, in sta predlagali, da bi igre organizirali v Atenah vsaka štiri leta. Mednarodni olimpijski komite se je odločil drugače, in **druge olimpijske igre** so bile organizirane v **Parizu** v **Franciji**.

Slika 43: V znak olimpiad izdajo veliko stvari: znamke, kovance... Ker so vsi kovanci
si dnost za zbiratelje.

X DRUŽINA

10. 1 Nastanek družine

Družina je predstavljala naravno in pravno enoto družbe. Prav poslednja je prevladala pri odločitvi o poroki. Poroka je bila v Atenah predvsem pogodba med ženinom in pa zastopnikom neveste. To je bil oče, če pa je ta umrl, pa njen najbližji sorodnik. Žene pač naj ne bi bile dovolj sposobne, da bi same odločale o teh zadevah. Bogatejši Atenci so sklepali poroke, čeprav se niso poznali.

Slika 44: Eros, bog ljubezni vodi pripravo neveste na poroko.

10. 2 Poroka

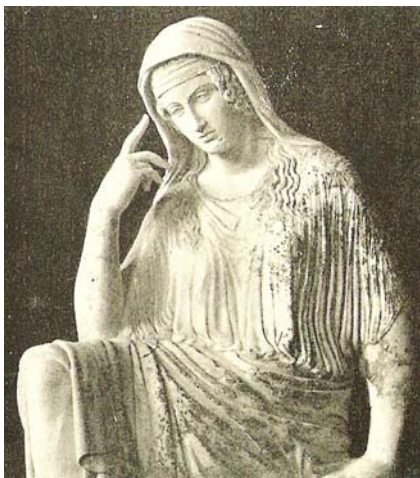
Poroka je bila neke vrste nujno zlo, saj so morali imeti potomca. Po poroki si je ženin pridobil veliko ugleda in družbeno veljavo, ki je neporočenim niso priznali. Idealnih let ni bilo, a so se v splošnem držali nasveta, da se moški poroči pri tridesetih, ženska pa pri šestnajstih. Po sklenjeni pogodbi se je začela velika svatba z daritvijo Zevsu in Heri. Drugi značilen del poroke je bila očiščevalna kopel neveste. Ženske so z baklami spremljale nosilko vrča, pred njimi pa je igral igralec na oboo. Na svatbeni dan so okrasili hiše skleniteljev pogodbe. V hiši nevestinega očeta so priredili pojedino in daritev bogovom. Ko se je znočilo, je spreved pospremil nevesto na novi dom. Ženin in nevesta sta se vozila na vozu. Na novem domu so nevesti izrekli dobrodošlico ženinovi starši. Peljali so jo pred sveti ogenj, jo posuli z orehi in figami, ter ji ponudili poročno sladico. Ob koncu sta se lahko umaknila v poročno sobo. Naslednji dan sta prišla na obisk nevestina starša, da izročita darila in doto. Ženinu je potem ostala le še ena dolžnost: prirediti pojedino za člane njegove fratrije ali bratske družine.

Slika 45: Grški moški so imeli tudi priležnice.

10. 3 Ločitev

Atenski zakoni so dopuščali ločitev. Moški je lahko zavrzel ženo, ne da bi to moral posebej pojasnjevati. Vrniti je moral edino le doto, ki jo je moral ohranjati nedotaknjeno vsa leta zakona. Da bi preprečili prodajo dote, so zahtevali neko vrsto hipoteko na osebno premoženje. Ženo je mož ponavadi zavrzel, ker ni mogla imeti otrok ali pa zaradi prešuštva. Če je kljub dokazanemu prešuštvu ni zavrzel, je bil deležen posmeha družbe. Priznavali so mu tudi pravico do otrok, rojenih v zakonu. Lahko se je celo odločil, komu dati zavrženo ženo. Celoten njen oče je lahko razdril poroko, če je mislil, da se jo bolj splača omožiti z drugim. Ženska ni bila svobodna tudi kot vdova. Mož ji je lahko pred smrtjo izbral pravnega zastopnika, ali pa drugega moža.

Slika 46: Penelopa, Odisejeva žena, je bila sinonim za zvestobo.

10. 4 Potomstvo

Smisel poroke je bil, imeti potomca, ki bo zagotovil ohranjanje in nadaljevanje družinske tradicije. Kljub vsemu niso imeli veliko otrok. Delitev premoženja bi bila problematična, dote težko izplačljive, pa tudi večina Grkov ni bila premožna. Platon je trdil, da bi moral Grk imeti dva naslednika, vendar so se Grki raje držali Heziodovega nasveta, enega otroka. Grki so odvečne otroke, predvsem deklice, ubili. Ne dobesedno. Pustili so jih na prostem, brez hrane in pijače. Včasih je kakšna neplodna mati našla otroka, ter ga imela za sužnja. Dovoljen je bil tudi splav, ki ga ženska ni mogla opraviti brez privoljenja moža. Visoka je bila kazen za tistega, ki je nosečo žensko napadel, ter ji povzročil splav, pa četudi je bila sužnja. V Šparti so oslABLJENE dojenčke vrgli v prepad. Drugje so jih postavljali pred preizkušnje, kar naj bi pokazalo otrokov značaj. Ponavadi so ženske rojevale v hiši. Ob hudih primerih so se po pomoč zatekli k profesionalnim babicam ali zdravnikom. Če je bil dojenček zaželen, so to

pokazali tako, da so na vrata obesili oljčno vejico za dečka in volnen trak za punčko. Teden dni po rojstvu so proslavili družinski praznik, kjer so novorojenčka očistili z blagoslovljeno vodo. Deseti dan so opravili daritve in dali dojenčku ime. Ponavadi ga je dobil po dedku z očetove strani.

Slika 47: Pokojnica z nečakom

10. 5 Imena in posvojitve

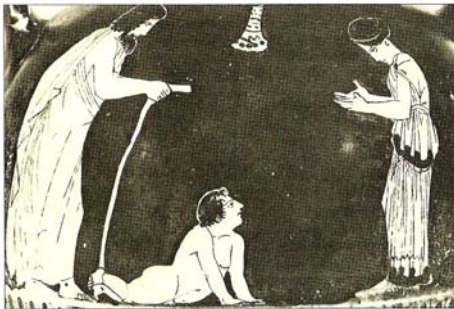
Grška imena so bila sestavljena iz več besed, ki so pomenila določeno vrline ali povezavo z božanstvom. Poleg osebnega imena so jih označevala še ime očeta in demosa, oziroma upravne enote države, kjer je družina prebivala. Lastno ime in ime očeta sta omogočala, da se je dalo osebe prepoznati tudi izven domačega okolja. Lahko sta se uporabljali skupaj ali posamično. Z imenom je novorojenec dobil pravico do življenja, ter mesto v družbi. Po proslavljanju praznika, teden dni po otrokovem rojstvu, otroka družina ni smela več zavreči. Očetu je preostala le možnost, da sina razdedini ali pa se mu odreče, ko odraste, ker ne opravlja svojih dolžnosti. Atenec je lahko posvojil otroka, če ni imel dedičev, ali pa ni mogel imeti otrok. Odrasel posvojenec se je lahko sam odločil, ali želi biti posvojen. Če ni bil polnoleten, je potreboval privoljenje staršev.

Slika 48: Oče je lahko sina razdedinil, če ga ta ni spoštoval.

10. 5. 1 Vzgoja bodočih meščanov

Svoje najzgodnejše otroštvo so preživeli za hišnimi zidovi. Dojila jih je mati, še pogosteje pa dojilja (ponavadi sužnja). Dokler otrok ni obiskoval šole, je za njega skrbela mati, ki mu je pomagala pri razvoju in vzgoji. Mati in dojilja sta mu peli pesmice in uspavanke; ko je zrasel, sta mu pripovedovali zgodbe in pravljice, ki so mu bile prva moralna vzgoja.

Slika 49: Otrok se uči hoditi pod nadzorom mame in domačega pedagoga.

10. 5. 2 Doma in v šoli

Ker je bilo v Atenah toplo, so se otroci lahko igrali pomanjkljivo oblečeni. Radi so imeli živali, na primer pse, mačke, miši. Imeli so tudi veliko igrač: žogice, vozičke, posnetke živali, skodelice in lutke. Oblikovali so igrače iz gline, palčk in drugih materialov. V Atenah ni bili

javnih šol. Starši so se sami odločili ali poslati otroka na šolanje k zasebnemu učitelju. Otroci manj premožnih so se naučili samo brati. Država je plačala šolanje le otrokom, ki so jim očetje padli v boju za domovino. Šolanje je zajemalo branje in pisanje, glasbo ter telovadbo. Od štirinajstega leta dalje je telesna vzgoja prevladala nad duhovno, ni je pa nadomestila. Šele ob prihodu sofistov, se je naklonjenost do telesne vzgoje zmanjšala in odprla pot preobratom mišljenja. V bogatih družinah sta šolajočega otroka pazila dojilja in pedagog. Ta je bil hišni suženj. Z njim je bil tudi v šoli. Učil ga je lepega vedenja, lahko ga pa je tudi telesno kaznoval. Učitelj je stal za katedrom, imenovanim tron. Učenci so sledili uri skupaj s pedagogi in učiteljevimi asistenti. Le ti so za majhno plačilo opravljali vse potrebno, v upanju, da bodo kdaj postali učitelji.

Slika 50: Otroške igrače so bile: vrtavka, bokal za pitje in zvonček v oblika prašička.

10. 5. 3 Branje in pisanje

Branje je temeljilo na vaji. Najprej so se naučili abecedo, potem različne zloge, na koncu pa so vadili glasno branje besedila. Vse napisano je bilo brez ločil, prav tako ni bilo presledkov, zato je bila vaja zelo težka. Učenci so pisali na tablice, prevlečene z voskom. Najprej so s peresom prerisovali enostavne znake, ki jih je za primer zapisal učitelj. Prav tako so se učili pisati s trstiko na papirusove liste. Zaradi lepe pisave so uporabljali ravnila v obliki križa. Po treh letih dela je bil učenec sposoben pravilno brati in pisati. Začeli so se učiti odlomke iz del velikih avtorjev. Prizadevali so si, da so učenci dobili osnovna moralna načela, poglobili odnos do bogov in domovine, ter dobili nasvete za vsakdanje življenje. Med branje in pisanje je sodila tudi aritmetika. Števila so pisali s 24 črkami abecede, nekaj časa pa so uporabljali tudi 3 dodatna števila in sicer za 6, 90 in 900. Prvih 9 črk je bilo za števila od 1 do 9, drugih 9 za desetice in zadnjih 9 za stotice. Ničle niso poznali. Pri zapletenih računih so si pomagali s

tablico, na katero so postavili ploščice s številčno vrednostjo. Učili so se le najpreprostejše operacije, pri katerih so si pomagali z štetjem na prste in s tistimi znanji, ki so jih potrebovali pri trgovanju.

Slika 51: Prizor iz šolske ure. Asistent popravlja učenčevo nalogo.

10. 5. 4 Učenje glasbe

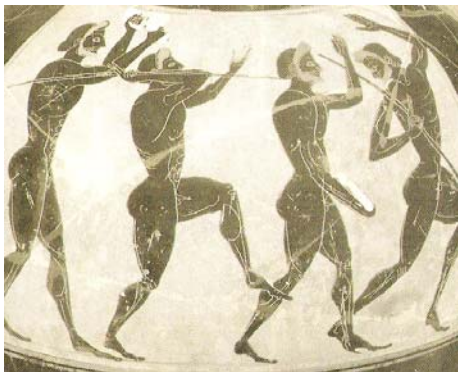
Poučeval jo je posebni učitelj. Bila je osnovna vzgoja in izobraževanje. Glasbo, petje in ples so uporabljali med daritvami bogovom, pa tudi na porokah, pogrebih in v obliki koračnic med vojaškimi pohodi. Glasba se je slišala na ljudskih praznovanjih, predvsem pa na simpozijih in gledaliških predstavah. Najbolj razširjena inštrumenta sta bila kitara in dvojna piščal imenovana aulos. Igrali pa so tudi harfo in boben. Prva dva so uporabljali v šolah, čeprav so imeli aulos zaradi ljudskega porekla za manj vrednega. Poleg tega sta imeli kitara in lira strune in sta omogočili, da se hkrati poje in igra. Peti in igrati so se učili z dolgotrajno vajo. Šole so ob praznikih organizirale razne prireditve in tekmovanja, na katerih so se pomerili njihovi učenci.

Slika 52: Učenec med igranjem aulosa.

10. 5. 5 Atletika

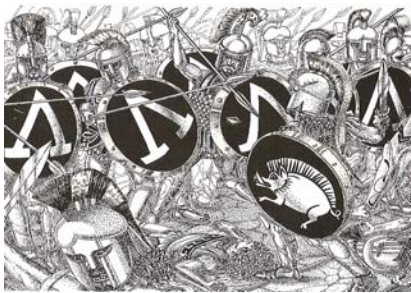
Ena izmed najpomembnejših stvari v Grčiji je bila atletika. Grki so, kjerkoli so počakali, zgradili stadion in gledališče. Ko so pri dvanajstih zaključili šolanje, so začeli obiskovati palestro. Razdeljeni so bili na dve skupini, mlajšo in starejšo. Pri palestri so vadili vse discipline razen teka. Tega so trenirali le na stadionu. Takoj, ko so prišli v palestro, so se slekli in umili, takoj nato pa namazali z oljem in posuli z mivko. Olje je varovalo telo v slabih vremenskih razmerah, mivka pa je vpijala z atletov maščobo. Telovadili so čisto goli. Nadzoroval jih je učitelj, ki jih je lahko tudi kaznoval. Vse vaje so potekale v ritmu z zvoki aulosa. Najbolj priljubljen šport je bil peterboj. Vseboval je rokoborbo, skok, met diska, met kopja in tek

Slika 53: Slika na amfori prikazuje tekmovalce z različnimi orodji. Levi drži ročke za skoke, naslednji ter zadnji kopje, tretji pa disk.

10. 5. 6 Špartanska vzgoja

Šparta je od svojih državljanov zahtevala, da so stalno telesno pripravljene. Šparta je bila namreč razdeljena na dva tipa podložnikov. Prvi so bili perioiki, drugi heloti. Perioiki niso imeli nobenih pravic in so se ukvarjali pretežno s trgovanjem, heloti pa so bili sužnji, ki so obdelovali zemljo. Špartanci so sčasoma s svojo železno disciplino pokopali samega sebe. Do sedmega leta so bili fantje doma, nato pa je prešel v okrilje države, ki ga je posadila v popolnoma drugačno družinsko okolje. Po starosti so bili razdeljeni v tri skupine. Z dvajsetim letom se je njihovo izobraževanje zaključilo. Otroci so bili razdeljeni v čete in so največkrat hodili naokoli bosi in goli. Imeli so obrabljene glave. Poudarek je bil na telesni vzgoji, vendar so se učili tudi branje in pisanje. Večji kot so bili, bolj so jih mučili. Če je nekdo na primer ukradel lisico in so ga odkrili, je raje pustil, da mu požre drobovje, kot pa da bi priznal neuspešnost. Proti koncu šolanja so bili mladi Špartanci večkrat v hudi nevarnosti. Če so vse nevarnosti uspešno prestali, so si pridobili status odraslega. Grki so imeli Špartance zaradi nepismenosti za surove in nevedne.

Slika 54: Špartanski vojščaki so imeli na ščitu narisano na črko lambda, ki je začetnica za Lakedaimonce, takratno ime za Špartance.

XI DELO IN ZABAVA

11. 1 Delo in zabava

Po legendi Grkom za preživetje ni bilo treba najprej početi nič. Toda potem je Ptolemej ukradel ogenj in ga podaril ljudem, da bi ga ti koristno uporabili. Bogovi so Grke potem kaznovali tako, da se na Zemljo poslali Pandoro, ki je nato odprla skrinjico, v kateri je bilo vso zlo tega sveta. Tako je bila za civilizacijo plačana visoka cena. V Grčiji ročno delo ni bilo cenjeno, saj je jemalo preveč časa. Pozneje so ročna dela prepustili sužnjem. Te so imeli za nižje razvita bitja, obsojena na nesvobodo. Najprestižnejše opravilo je bilo upravljati kakšno javno ali vojaško funkcijo. Na dobičkonosne dejavnosti, kot je trgovanje niso gledali z odobravanjem, še posebno Špartanci ne. Ti so svojemu ljudstvu prepovedali kakršno koli rokodelsko in trgovsko dejavnost. Te so prepustili perioikom. Najtežja dela so opravljali

heloti, grški podložniki. Najbolje so se z tema dejavnostma ujeli v Atenah in Korintu, kjer trgovcev niso niti zaničevali. Spoštovali so dela največjih retorikov, slikarjev in kiparjev, vendar ne tako kot danes, saj je bilo ponižujoče delati za denar.

Slika 55: Kipar med klesanjem Herakljevega kipa.

11. 2 Sužnji

Za Grke je bilo suženjstvo nekaj povsem samoumevnega, vendar čudi, da se niti filozofi niso vprašali o moralnosti in etiki tega početja. Sužnju v Grčiji večinoma niso opravljali težkih del, z izjemo tistih, ki so delali v rudnikih ali opravljali druga zelo težka dela. Včasih so živeli celo bolje kot revni Grki ,saj niso imeli skrbi za prehrano, obleko... Če so si nabrali dovolj denarja, so si celo lahko kupili svobodo. Za stare Grke je bil resnično svoboden tisti, ki je bil svoj gospodar in mu ni bilo treba delati za denar. V Grških družinah so bili sužnji člani družine, vendar se niso smeli o ničemer odločati brez gospodarjevega vedenja. V Atenah so jih sprejeli s posebnim obredom podobnim poroki. S tem so sužnji dobili pravico, da so prisotni ob molitvah in raznih slavnih. Tudi sužnji, ki so bili državni uradniki so dobro živeli. Niso mogli menjati svoje službe vendar so lahko živeli, kjer koli so hoteli in za svoje delo prejemali

plačo. Žalostna je bila le usoda rudarjev. V Šparti je bilo veliko ljudi v popolnem suženjstvu. Imenovali so se heloti. Obdelovali so zemljo bogatim gospodom, ki pa ni bila zasebna, temveč državna last. Z družino gospodarja niso imeli nikakršnih stikov in so živeli v veliki revščini. Bili so pod strogim nadzorom ter prisiljeni v pokorščino. Zaradi težkih pogojev so velikokrat sužnji začeli upor, ki pa je bil vedno krvavo zatret. Tudi na Kreti so sužnji obdelovali tujo zemljo, vendar so imeli več osebne svobode.

Slika 56: Grški sužnji med delom v rudniku.

11. 3 Poljedelstvo

Vse Grško podeželje je živelo samo od kmetijstva, celo Atika. Posesti so bile v večini srednje velikosti. Gojili so koruzo, ječmen, trto, oljke in fige. Ukvarjali so se tudi z govedorejo in čebelarstvom. Zemljo so obdelovali na zelo enostaven način. Oljke so obirali ročno ali pa z posebnim obiralom iz dolge in prožne trstike. Atene so to dejavnost podpirale, saj so z sredstvi, pridobljenimi z izvozom oljk, podpirale uvoz pšenice, ki je je primanjkovalo. Grozdje so prodali ali pa pretlačili v velikih čebrih. Trdo so delali ves dan. Odpočili so si le ob praznikih, ki jih ni bilo ravno veliko.

Slika 57: Prvi kipec predstavlja žensko, ki kleči pred ognjiščem, drugi pa dekle, ki mesi kruh.

11. 4 Trgovanje in ročno delo

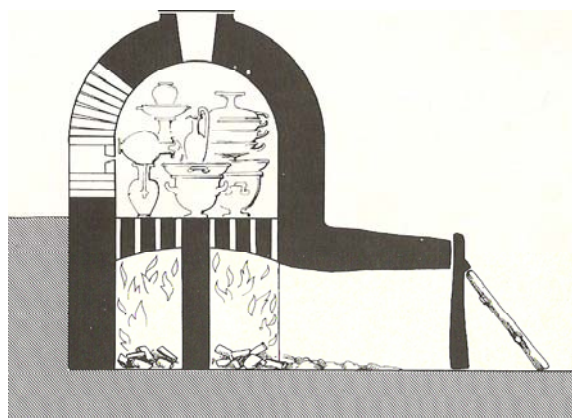
Ti dve dejavnosti sta se odvijali predvsem v mestih. Vsi, ki so se ukvarjali z kakršnimi koli ročnimi deli, so v mestnih trgovinah kupovali pribor ter material za delo. Rokodelstvo je bilo zelo zapletena dejavnost. Otroci so se ga naučili od očetov, ki so jim v glavo »vbijali« vse skrivnosti dela. Če Atenski očetje sina niso naučili delati ničesar, so morali na starost skrbeti zanj. Najtežje delo je bilo v rudniku, kjer so delali samo sužnji. Kopali so z krampi, kladivi in dleti, potem so morali rudo še privleči na površje in jo očistiti. Grške planote so bile zelo bogate z glino, kar je eden izmed razlogov, da se je zelo dobro razvilo lončarstvo. Izdelovali so posode za pitje, kuhanje, svetila in žare. Lončevino so izvažali po celem tedaj znanem svetu, ter odpirali delavnice. Te so imeli celo v Afriki. V lončarski delavnici so bili zaradi zelo zapletenih postopkov zaposleni tudi specialisti.

Ti so naredili najzahtevnejše postopke, ostalo pa prepustili sužnjem. Druga najbolj dobičkonosna panoga, v Atenah, je bila tekstilna. Ta je prinašala tudi veliko problemov, saj se je veliko ljudi med barvanjem tkanine zastрупilo. Večina Atencev se je ukvarjala s trgovino, saj so na primer čevljarji sami prodali čevlje, ki so jih izdelali. Trgovci na drobno in krošnjariji niso imeli družbenega ugleda, saj so bili slednji primorani včasih blago prodajati od hiše do hiše. Na Agori, kjer so stvari prodajali, se je našlo tudi veliko domačinov, ki so prodajali domače proizvode, na primer jajca. Na Agoro so prihajali tudi brezposelni, ki so po ugodnih cenah ponujali svoje storitve. Veliko trgovcev je čez noč uspelo, še več pa jih je hitro propadlo. Zaradi vse večje potrebe po posojilih so se pojavili bankirji, ki so za visoke obresti trgovcem posojali denar. Jamstvo za posojilo je bila osebna hipoteka, ali pa vreden predmet,

ki ga je posojilojemalec pustil pri posojilodajalcu. Pri sklepanju pogodb je bila vedno prisotna priča, ki je potem shranila pogodbo.

Slika 58: Trgovci med tehtanjem blaga.

Slika 59: Na sliki je peč za žganje gline. Najbolj spretni lončarji so živeli v Korintu ter v Atenah.

11. 5 Prosti čas

Največ prostega časa so imeli svobodni ljudje, ki jih ni nihče najel za delo člani bogatih družin. Prostega časa je primanjkovalo kmetom in sužnjem. Najznačilnejša zabava premožnejših slojev so bili simpoziji in lov na divje živali. Poznali so frače, loke, pasti ter sulice. Veliko so jim pomenili tudi živalski dvoboji. Najprej so živali naščuvali eno proti drugi, nato pa stavili na zmagovalca. Poznali so tudi igre na srečo, na primer metanje kovanca in kockanje. Prav tako so igrali nekakšno predhodnico današnje dame imenovano petteia. Radi so imeli tudi igre z žogo. Zabavali so se ob igri, podobni hokeju, pa tudi v lovljenju ravnotežja na trampolinu oziroma na kmečkih veselicah na mehu polnem vina, ki je bil nagrada za zmagovalce. Kockanje, ki je bilo med igrami na srečo najbolj priljubljeno, je uničilo marsikaterega igralca. Kocke so bile slonokoščene, keramične ali pa lesene in so imele na vsaki strani vtisnjeno ustrezno črko.

Slika 60: Dekleti se igrata z majhnimi živalskimi kostmi, ki jih mečeta v zrak in nato pobirata.

XII ZNANOST IN MEDICINA

12. 1 Znanstveni in medicinski dosežki.

Grki so se posvečali matematiki, astronomiji in drugim naravoslovnim vedam. Svoje dosežke v večini primerov niso dokazali in prikazali praktično, temveč samo teoretično. Nikoli niso posegali v naravo, jo preoblikovali ter z njo grdo ravnali, niti ne takrat, kadar so izvajali poskuse. Z njo so raje živeli v sožitju. Medicina je bila v tem pogledu izjemna. V njej je vseskozi ostalo nekaj ostankov še iz Homerjeve dobe. Verstvo je razvoj sicer malce upočasnilo, saj je prepovedalo nekatera, za tisti čas, absurda dejanja. Tako niso smeli na telesu opraviti obdukcije, zato je bilo njihovo poznavanje delovanja in zgradbe telesa precej ubogo.

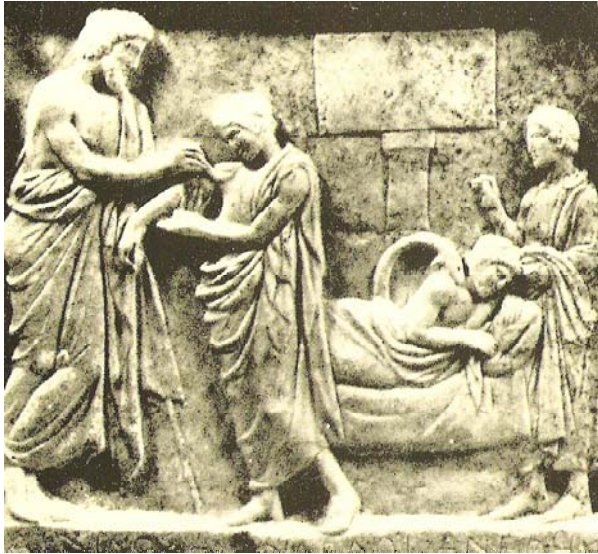
Slika 61: Zdravnik med puščanjem krvi bolniku.

12. 2 Hipokratova medicina

Kljub nasprotnem prizadevanju cerkve, je medicina vseeno napredovala. Zdravniki so veliko dali na prepoznavanje bolezni in postavljanje diagnoze že samo na podlagi zunanjih simptomov, na primer bruhanja, kašljanja, kolcanja, vročine in dihanja. Upoštevali so tudi bolnikovo starost, prehrano, podnebje, telesno zgradbo in težo. Predpisovali so zdravljenje z zdravili narejenimi iz rastlin, lažje kirurške posege, klistiranje in puščanje krvi. Oče te metode je Hipokrat, ki je deloval na otoku Kos. Njegova prisega je še danes ideal zdravniške etike. Učenci njegove šole so dali več na praktično delovanje, saj so se zavedali, da ima tudi teorija meje. Njihova medicina je hitro izpodrinila stare in nekoliko čudne metode, ki so bile prej v uporabi.

12. 3 Epidavros in zdravniki

Zdravilstvo je imelo svojega boga. Imenoval se je Asklepij, Apolonov sin. Njemu so posvetili veliko svetišč, od vseh pa je bilo najslavnejše v Epidauros. Slavno je bilo zaradi mnogih čudežnih ozdravitev. V svetišču je bil velik kip iz dragotin, ki je upodabljal boga. Iz pisnih pričevanj je razbrati, da so bolniki, ki so zaspali na določenih mestih v templju, ozdraveli. Omenili smo Hipokratovo prisego, v kateri je zdravnik prisegel, da ne bodo škodili bolniku, da bodo varovali poklicne skrivnosti, da bodo skrbeli za osebno higieno, ter vzbujali zaupanje pri bolnikih. Obstajalo je več vrst zdravnikov. Večinoma so bili to svobodnjaki. Veliko mest je imelo javne zdravnike, ki so jim plačevali, ter priskrbeli prostor za operiranje, zdravila, sužnje ter pomočnike.

Slika 62: Relief prikazuje srečno ozdravljenje v Epidaurosu.

VIII GRŠKA MITOLOGIJA

13. 1 Grški bogovi

Afrodita,	Boginja lepote in ljubezni, zaščitnica zakona in plodnosti, rojena iz morske pene.
Apolon,	Bog očiščenja, igranja na kitaro, petja, govora, pozneje bog Sonca in svetlobe, upodobljen kot lep mladenič, sin Zevsa in Lete.
Ares,	Bog vojne, Afroditin ljubimec, sin Zevsa in Here.

Artemida,	Boginja lova in Meseca, Apolonova sestra, hči Zevsa in Lete.
Asklepij,	Bog zdravilstva, Apolonov sin.
Ate,	Boginja nesreče, Zevsova hči.
Atena,	Boginja modrosti, zavetnica znanosti in umetnosti, Zevsova hči.

Slika 63: Atenina glava.

Srebrn kovanec, ki so ga uporabljali v mestu Sirakuz po tem, ko jih je mesto Atene premagalo.

Demetra,	Boginja zemlje in rodovitnosti, zavetnica zakona in otrok, Zevsova ljubica, hči Kronosa in Ree.
Dizion (Bakh),	Bog vina, plodnost, veselja, sin Zevsa in Semele.
Eol,	Bog vetrov, Pozejdonov sin.
Eos,	Boginja jutranje zarje, Tritonova žena, sestra Helija in Selene.
Erinije,	Boginje maščevanja, hčere noči, ženske s kačjimi lasmi.
Erida,	Boginja prepira in nesloge, Aresova sestra, ki je zanetila spor med boginjami.
Eros,	Bog ljubezni, Afroditin spremljevalec v podobi krilatega dečka, sin Aresa in Afrodite.
Gea,	Boginja Zemlje, mati vesolja, upodobljena z rogom izobilja, sadeži in otroki; Kronosova mati in Uranova žena.
Had (Pluton),	Bog podzemlja, Perzefonin mož, sin Kronosa in Ree.

Heba,	Boginja mladosti, točajka olimpskih bogov, hči Zevsa in Here.
Hefajst,	Bog ognja in zaščitnik rokodelstva (kovaštva), Zevsov in Herin sin.
Helij,	Bog Sonca.
Hera,	Hči Kronosa in Ree, Zevsova sestra in žena, zaščitnica zakona.
Hermes,	Bog trgovine, poslanec bogov v podobi mladeniča s klobukom, palico in krilatimi čevlji, sin Zevsa in Maje.
Hore,	Boginje naravnega reda in letnih časov, hčere Zevsa in Temide.
Irene,	Grška boginja miru, hči Zevsa in Temide.
Irida,	Boginja mavrice, služabnica Here.
Kronos,	Najvišji bog pred Zevsom, svojim očetom, poročen s sestro Reo, sin Urana in Gee.
Mojre,	Boginje usode, ki predejo in pretrgajo nit življenja, hčere Zevsa in Temide (Atropa, Kloto, Lehezis).
Muze,	Hčere Zevsa in Mnemozine, ki so opevale vse stvari na nebu in Zemlji.
Nemeza,	Boginja maščevanja.
Nike,	Boginja zmage, upodobljena s krili.

Slika 64: Samotraška Nike,
marmornat kip.

Nimfe,	Hčere Zevsa in Temide, vile, ki živijo v vodi, gorah in gozdovih.
Okean,	Praoče bogov, sin Urana in Gee .
Pan,	Bog pastirjev, čred, gozdov in pašnikov s kozjimi nogami in rogovi, sin Hermesa in neke nimfe.

Slika 65: Pan.

Panova glava na kovancu natisnjena v mestu Pantikapaion.

Perzefona,
Pozejdon,

Boginja podzemlja, Hadova žena, hči Zevsa in Demetre.
Bog morja, sin Kronosa in Ree.

Slika 66: Pozejdon.

Pozeidon na prestolu, bradat, z dolgimi lasmi, ki mu padajo na tilnik. Z levico oklepa trizob, z desnico pridržuje v naročju lok, spodnji del telesa je ogrnjen z haljo. Pred njim stoji otrok – mladi Taras, ki prosi za lok, da bi branil svoje mesto Tarenta.

Priap,
Rea,

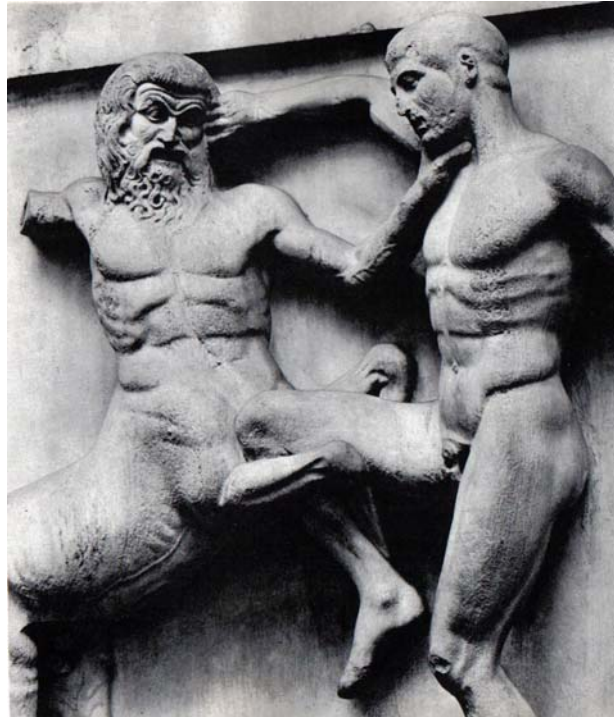
Bog plodnosti, sin Bakha in Afrodite.
Hči Urana in Gee, Kronosova sestra in žena, Zevsova mati.

Selena,	Boginja Mesca.
Tanatos,	Bog smrti, sin Noči, dvojček Spanca.
Temida,	Boginja pravičnosti in reda.
Tihe,	Boginja sreče in naključja.
Uran,	Bog neba, oče Titanov, Gein sin in mož.
Zevs,	Vrhovni bog, sin Kronosa in Ree.
Titani,	Sinovi in hčere Urana in Gee, ki so se uprli očetu; premagal jih je in vrgel v Tartar.

13. 2 Pošasti

Argos,	Stooki velikan, ki je čuval Zevsovo ljubico Io.
Giganti,	Velikan s strašnimi obrazi, dolgimi lasmi in bradami ter zmajevim repom namesto nog; premagal jih je Zevs.
Gorgone,	Tri pošasti s kačami namesto las, velikimi zobmi in bronastimi kopiti (Meduza, Steno, Evriala); ob pogledu nanje so ljudje okameneli.
Haribda (Karibda),	Pošast v votlini nasproti Skile v Mesinski ožini.
Harpije,	Krilate pošasti z ženskim obrazom in kremplji, napol ženske, napol ptice roparice.
Hidra,	Kača z devetimi glavami, ki jo je premagal Herakel.
Himera,	Pošast, spredaj lev, v sredini koza, zadaj zmaj.
Kerber,	Pes s tremi glavami in zmajskim repom, ki je stražil vhod v podzemlje.
Kentavri,	Bajeslovna bitja, pol ljudje, pol konji.

Slika 67: Lapid in kentaver,
metropa s Pantenona v Atenah.

Kiklopi,	Velikani z enim očesom sredi čela, sinovi Urana in Gee; Zevsu so kovali strele.
Ladon,	Stoglavi zmaj, ki je stražil zlata jabolka.
Lamija,	Pošast s kačjim repom in žensko glavo.
Minotaver,	Človeško bitje z bikovo glavo, zaprto v Minosovem labirintu; z Ariadino pomočjo ga je ubil Terzej.
Sfinga,	Krilata pošast, spredaj devica, zadaj lev; postavljala je uganke in ubila vsakogar, ki jih ni rešil; vrgla se je v prepad, ko je Ojdip rešil njeno uganko.
Skila (Scila),	Minosova hči, ki je prežala na pomorščake v votlini nasproti Haribde.
Tifon,	Stoglava pošast s kačjim repom, ki jo je premagal Zevs.

13. 3 Prerokovanje

Bilo je več načinov prerokovanja. Najbolj značilni so:

- Prerokovanje pod vplivom mamil ali opojnih pijač in plinov.

- Človek si je sam prerokoval s pomočjo šumenja listov (poslušal je liste in kar je hotel slišati v odgovor, to je slišal).
- Ljudi so pustili čakati nekaj dni zunaj in brez hrane, potem pa jih vse izčrpane spustili v tempelj. Pri tem so videli ljudi (pokojnike), ki so jim prerokovali prihodnost in odgovarjali na vprašanja.

Najbolj znani tempelj je bil v Delfih, v katerem je prerokovala Pitija pod vplivom plinov, ki so prihajali iz Zemlje. Znana pa sta bila še Tempelj mrtvih in Zevsov tempelj ...

13. 4 Krinke in prevare

13. 4. 1 Delfi in Pitija

V antični Grčiji bilo najbolj cenjeno preročišče v Delfih. V njem se je skrivalo veliko več, kot so ponujale oči. Delfi so bili središče vsega kar se je dogajalo v Evropi in po obalah Sredozemskega morja. Cel Perzijci so Pitijo spraševali za nasvete, kot na primer: »Kako lahko premagajo Antično Grčijo.« Takoj, ko je pismo prispelo v Delfe, je Pitija dobila odlično priložnost, da dokaže svojo točnost v prerokovanju. V Perzijo je poslala kamnito ploščo s sporočilom: »Dogodila se bo velika bitka in prestol bo padel.« Dodala je še kraj in čas bitke. Hkrati pa je poslala drugo sporočilo polisu, ki je bil v bližini kraja, kjer bi se bitka naj začela. V sporočilu je napisala, kako naj premagajo vojsko Perzijcev. Ko je napočil usodni dan, je Grčija zmagala in Delfi sodobili velik del premoženja, ki so ga Perzijci izgubili. Včasih pa je Pitija spremenila pravila vojskovanja in jih je napisala v prid Perzije. Pri tem ni izgubila svojih vernih Perzijcev in seveda premoženja, ki so ga pošiljali v Delfe.

13. 4. 2 Tajna služba

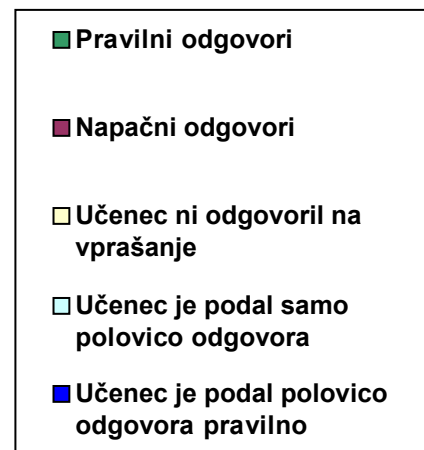
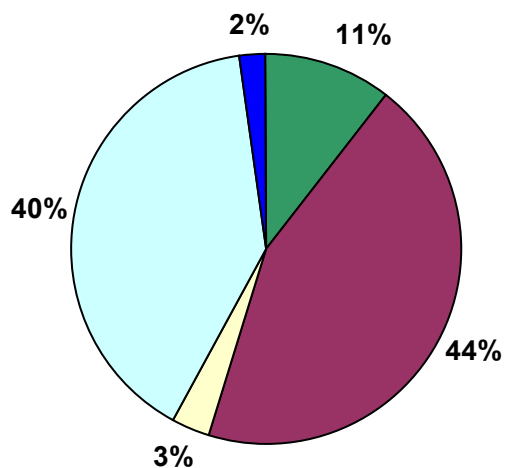
Svetišča in templji so imeli svojo tajno službo, ki jim je sporočala različna podatke. Njihova največja naloga je bila prenos prošnje za prerokovanje. To pomeni, da so tajni agentje prepisali pismo in kopijo poslali v tempelj preden je bilo poslano originalno pismo. Tako so svetišča in templji vedeli že vnaprej kaj hoče določena oseba od svečenika.

XIV ANKETNI VPRAŠALNIK

V osnovni šoli Šmarje pri Jelšah smo opravili anketo o Antični Grčiji. V njej je sodelovalo 216 učencev in tukaj so predstavljeni rezultati. Pravilni odgovori so označeni z 🍷 ali napisani z rdečo barvo

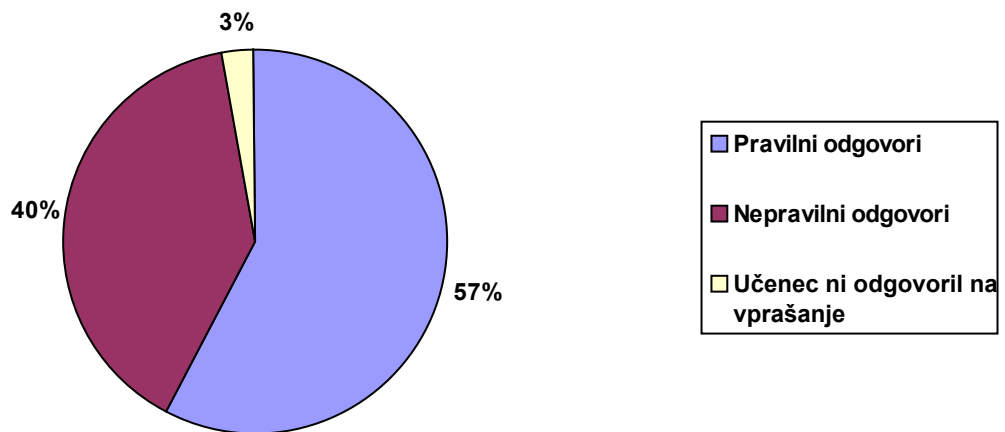
1. Iz spodaj naštetih dejstev izberi tista, ki so značilna za Grčijo.

- A) Pašniki so primerni za govedorejo
- B) Od živine se tu najboljše počutijo koze in ovce 🍷
- C) Goje zlasti vinsko trto in oljke 🍷
- D) Preživljali so se predvsem s turizmom

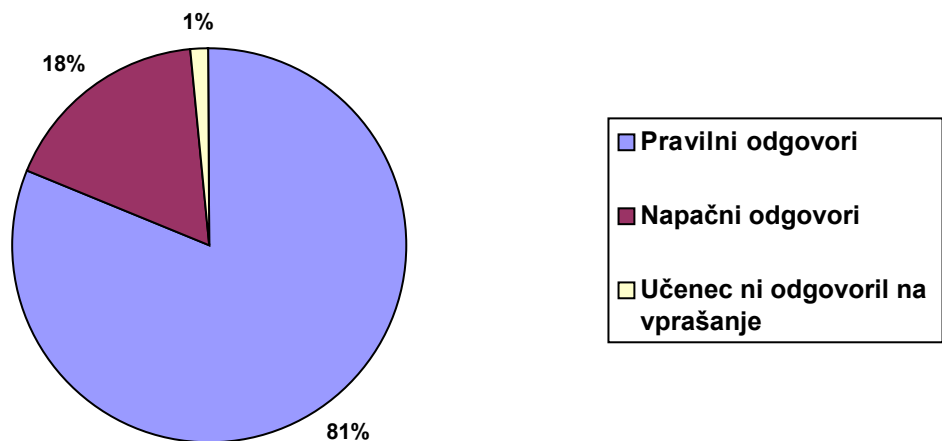
2. V Mikenah so našli knežje grobove, znane zlasti po bogatih grobnih pridatkih, kot je zlata maska. Čemu je služila ta maska?

- A) To je posmrtna maska 😞.
- B) Uporabljali so jo v gledališču.

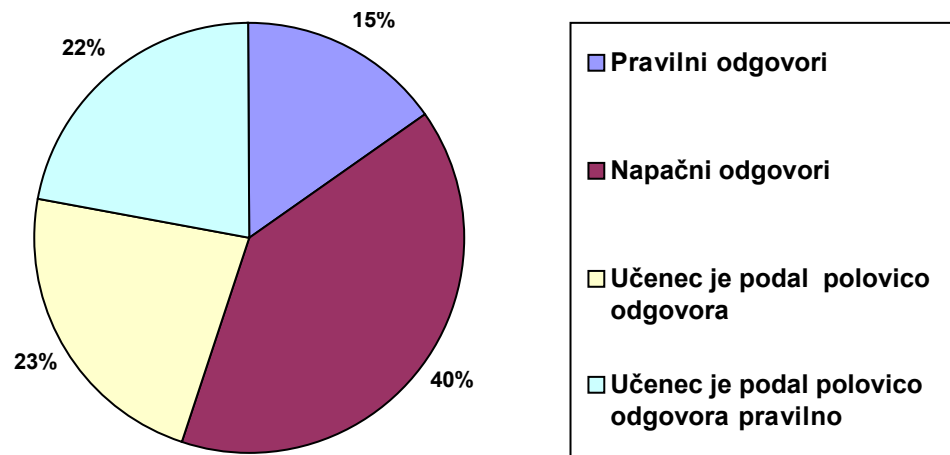
3. Kdaj so Grki prvič priredili Olimpijske igre?

- A) Okoli leta 770 pr.n.š. 😞
- B) Okoli leta 2500 pr.n.š.
- C) Okoli leta 0 n.š.

4. V katerih disciplinah so tekmovali na Olimpijskih igrah?

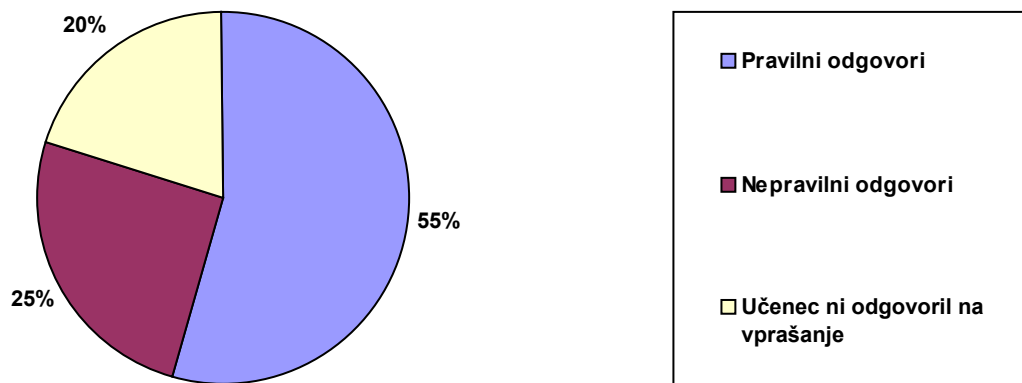
- A) Plavanje
- B) Met diska 🚫
- C) Skok v višino
- D) Boks
- E) Tek z ovirami
- F) Tek z vojaško opremo ali brez nje 🚫
- G) Rokoborba 🚫
- H) Met kopija 🚫

5. Danes najuspešnejši športniki prejmejo kolajne, pokale, večkrat tudi bogate denarne nagrade ali celo avtomobile. Nekoč pa so v Grčiji na manj pomembnih tekmovanjih, zmagovalci za nagrado prejeli tudi sto vrčev olivnega olja, na najpomembnejših pa le zelenje. Kako imenujemo takšno zelenje?

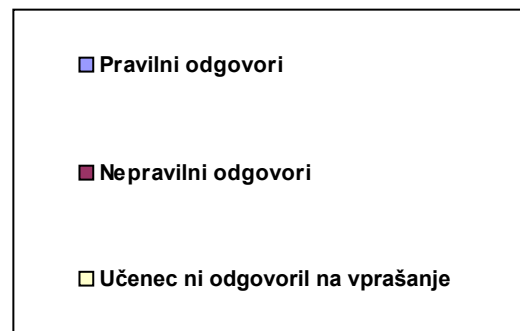
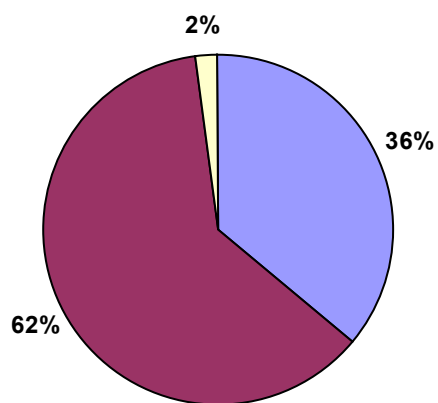
Oljčna vejica/ Lovorjev venec

---

6. Tek na 42195 m poznavalci imenujejo tudi kraljevska disciplina. Nam se pogosto že šolski kros zdi velik podvig. Da bi tekli 42 krat večjo razdaljo, brez počitka, pa je za veliko večino popolnoma nemogoče. Ta tek ima korenine v stari Grčiji. Cilj zgodovinskega teka so bile Atene. Kje pa je bil start?

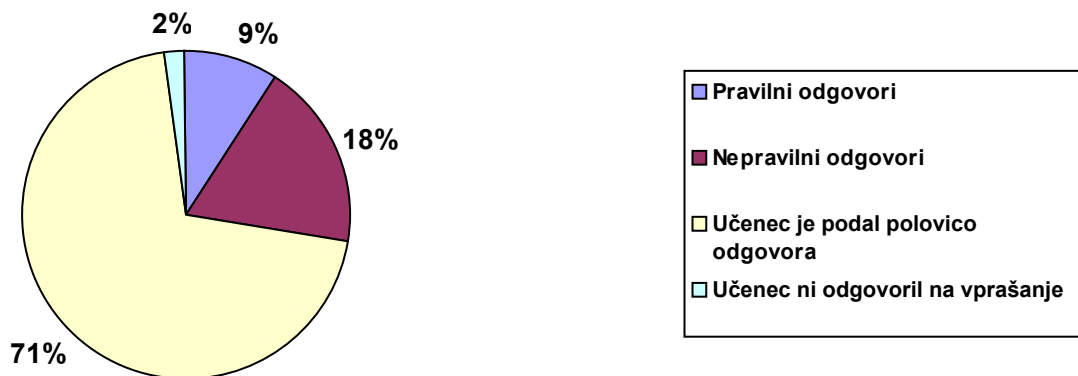
- A) Perzija
- B) Troja
- C) Egipt
- D) Rim
- E) Delfi 🇸🇰

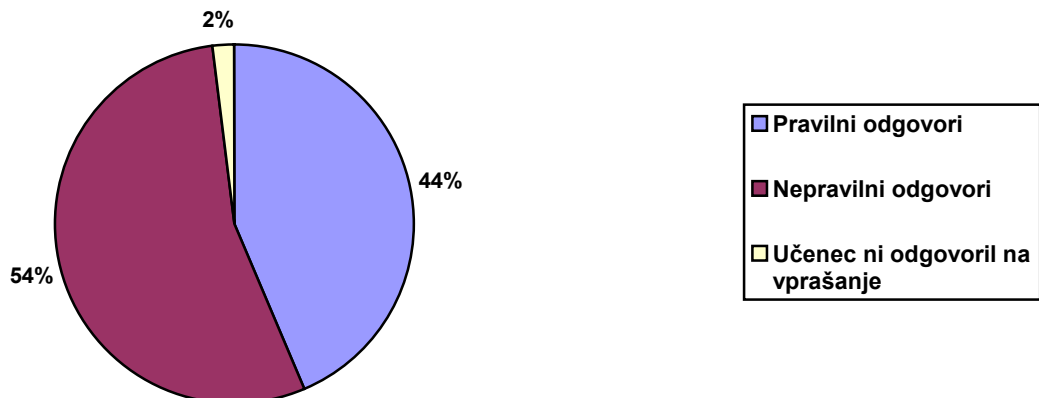
7. HIPOKRAT je prvi pričel opazovati paciente in razvijati medicinsko znanost. Lahko bi ga imenovali »oče medicine«. Vsem pa je najbolj znan po prisegi, ki so jo morali dati vsi njegovi učenci. Izberi trditvi, ki ustrezata njegovi prisegi.

- A) Premaganih vojakov ni potrebno zdraviti.
- B) Podatke o pacientih bom obdržal zase. ☹️
- C) Glavni cilj medicine je ohranitev življenja. ☹️

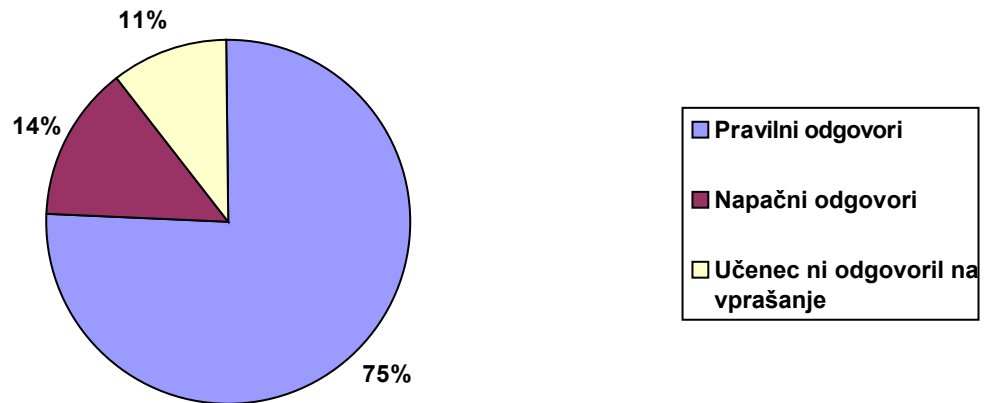
8. Kako so Grki jedli?

- A) Z roko ☹️
- B) Z vilicami
- C) Z lesenimi žlicami

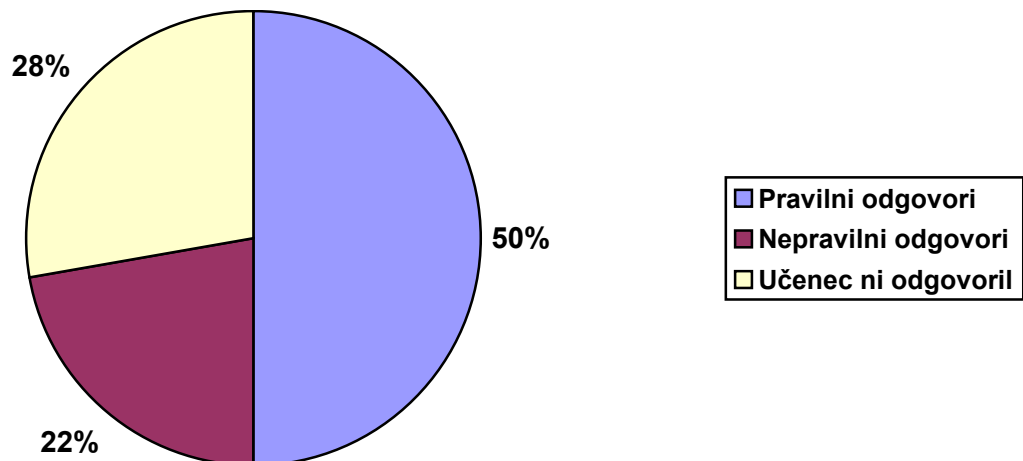
9. V grškem kraju Epidaurus je eno najbolj ohranjenih gledališč. Kdo so bili lahko igralci v gledališču (po spolu)?

Moški

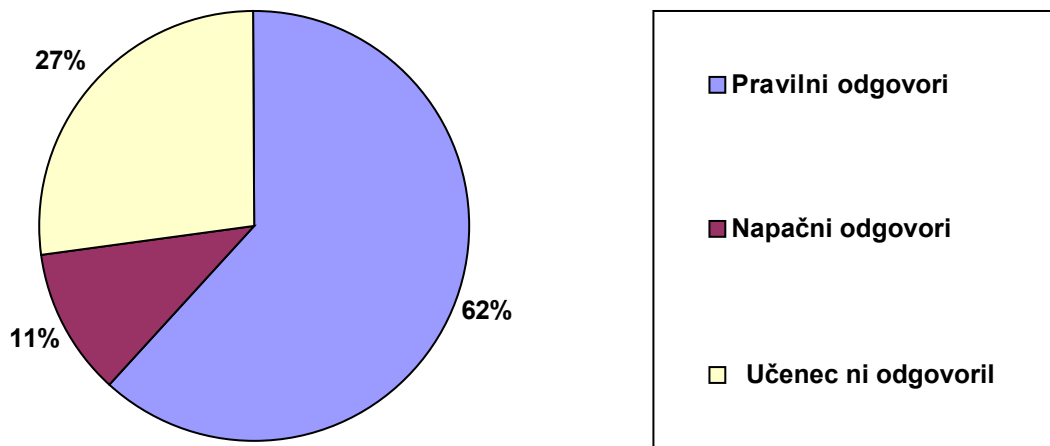
Kaj so uporabljali, da so bolje izrazili igrani lik? **Maske/ kostume**

:

10. S katerim dogodkom iz grške zgodovine, bi lahko povezal lesenega konja?

Trojo/ trojanskim konjem/ z vojno

XV ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Anketirali smo učence devetih in osmih razredov naše šole. Anketni vprašalnik je zajemal vprašanja o poznavanju življenja ljudi v antični Grčiji in danes. Posebej je bilo izpostavljeno vprašanje o Hipokratovi prisegi in o večjih dogajanjih v antični Grčiji.

Po obdelavi anket smo ugotovili, da je znanje naših učencev zadovoljivo, hkrati pa smo ugotovili, da bodo morali učenci znanje še nadgraditi ali pa pozabljeno vsaj obnoviti. Mnoge naše vrstnike življenje v antični dobi zanima, vendar še premalo vedo o tem.

Vsi imamo možnosti naše znanje poglobiti in izboljšati, saj bomo s šolanjem in izobraževanjem nadaljevali.

XVI ZAKLJUČEK

Čeprav živimo v enaindvajsetem stoletju in je napredek tehnike in tehnologije zelo velik, se moramo zavedati, da začetki znanosti in medicine izhajajo iz starih, antičnih časov.

Ko zdravniki zaključijo s študijem medicine, preden nastopijo službo, še vedno zaprisežejo, da bodo svoje znanje uporabili izključno za pomoč ljudem, ki bodo njihove pomoči in znanja potrebni, torej še vedno zaprisežejo po znani Hipokratovi metodi.

Danes je cilj vseh vrhunskih športnikov udeležba na olimpijskih igrah. Večina med njimi več let trenira z nadčloveškimi napori, da bi se udeležila iger, še večje zadovoljstvo pa je za zmagovalce. Vsi vrhunski športniki si želijo osvojiti vsaj eno olimpijsko medaljo. Mnogi menijo, da je medalja iz olimpijskih iger nekaj posebnega. Na sodobnih igrah, pa naj bodo poletne ali zimske, se zbere v istem kraju istočasno največ športnikov iz vsega sveta, da lahko pokažejo, kako so napredovali v zadnjih letih.

Prava čast pa doleti pri sami izvedbi iger športnika- zastavonošo, saj lahko z velikim veseljem in ponosom spremlja z državno zastavo na čelu kolone svoje sotekmovalce, ki predstavljajo domovino največkrat nekje daleč v svetu. Za nas je to še posebej pomembno, saj dolgo časa niso vedeli za našo državo in so nas zamenjevali s Slovaško. Slovenci pa smo lahko še posej ponosni na našega olimpijca in olimpijskega zmagovalca Leona Štuklja.

XVII LITERATURA

OSBORNE, Pope Mary in POPE, Boyce Natalie, Stara Grčija in olimpijske igre. Založba Grlica Ljubljana: 2006.

GIFFORD, Clive, Olimpijske igre. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana: 2004

BODEN, Martina, Evropa- naša preteklost in sedanost. Založba Mladinska knjiga, Ljubljana: 2004.

NATEK, Karel, Jugozahodna in Južna Evropa. Mladinska knjiga, Ljubljana: 1995.

BIZJAK, Matjaž, Svetovna geografija. Prešernova založba, Ljubljana: 2005.

BAJT, Drago, Vsevednik. Tehniška založba, Ljubljana: 2005.

MELERO, Lopez Raquel, Kako so živeli Grki. Zbirka znanje za vsakogar, Ljubljana: 1994.

SPLET:

-WWW.GOOGLE.COM

-WWW.WIKIPEDIJA.COM